

- VIII. 3936 - 187/1834-35 - 1835. II. 27. - lételek - m. m. jogi pót;
" 3972 - 223/ " " - " III. 29. - m. m. j. pót. - szűk;
" 4141 - 392/ " " - " VI. 26. - kört. - jogköles. pót;
" 4175 - 11/1835-36 - " X. 20. - jogk. pót. - szűk;
" 4496 - 332/ " " - 1836. VI. 12. - vegyes - szűk;

Debrecen, Hajdu m. 1813. III. 7. ref.

avatói áhírat: 1025/1835-36. j. sz.

Rep: 1836. június 15.

A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN TUDOMÁNYEGYETEM
JOG ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARA.

ÉVK: 1936 JUN. 2

935

szám.

Előirat: _____

1935

—1936.

Utóirat: _____

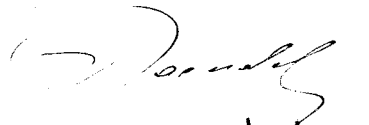
Prívalatra kiadatik:

dr. Teglye Gyula

" Horváth Andor

professor munkái.

Debrecen 1936. május 20.

e. i. díjazás.

El kisebbségi szervezések
és végrehajtásuk az utóállamokban.

(Doctori Dissertatio)

Írta:

Csűrös Tibor

Főmunka. Elfogadva.

1926. június 10.

Teghy

El fogadtam
Csűrös Tibor
Könyv

A 2071

1. B e v e z e t é s .

A négy évig tartó világháboru a központi hatalmak teljes vereségével végződött, holott a katonai helyzet az volt, hogy a központi hatalmak mélyen bent az ellenséges országok területén tartották fenn harcvonalaikat, saját területükön pedig sehol ellenséges katona nem állott.

A vereségnek két oka volt: egy anyagi és egy lelki. Az anyagi ok: a központi hatalmak mindenfelől körülzárva teljesen kimerítették élelmiszer és hadianyag készletüket, ami együtt járt ugy a hadseregek, mint a polgári lakosság végső kimerülésével. A lelki ok: Wilson amerikai elnök 14 pontból álló békejavaslata kilátást nyújtott a központi hatalmak kimerült népességének arra, hogy tisztességes feltételek mellett elérheti a várva várt békét. Kivált ez utóbbi ok miatt a központi hatalmak ellenálló ereje megtört. Elsőnek Bulgária omlott össze. Azután minden oldalon összeomlottak a harci frontok. Belső forradalmak kitörése megadta a lökést a végső összeomláshoz. Franciaország és szö-

vetségesei abba a nem várt kedvező helyzetbe jutottak, hogy kényük-kedvük szerint diktálhatták a békét.

Ezt a kedvező helyzetet a végletekig ki is használták.

Párisban összeült a békekonferencia, amely abban különbözött a világtörténelem eddig ismert nagy háboruit követő béketárgyalásoktól, hogy csak a győztes fél képviselői tanácskoztak, a legyőzött fél a tanácskozásokból kizárták. A békefeltételeket a maguk körében kidolgozták a legyőzött fél meghallgatása nélkül. A legyőzöttekre azt az egy feladatot hagyták, hogy az elébük helyezett békeszerződéseket változtatás nélkül aláírják. Világos, hogy így békeszerződések nem keletkezhettek, hanem csakis békediktátumok, melyeket a legyőzött országok a helyzet kényszere folytán aláírtak ugyan, azonban lelkükben soha magukévá nem tettek.

A Páris környéki békeszerződéseknek ez az eredendő hibája keservesen megbosszulta magát. Európa népei állandó békétlenségben, nyugtalanságban, újabb háboru rémétől kísértve élnek azóta. Itt is bebizonyosodott Deák Ferenc bölcs mondása, hogy ha

a kabátot rosszul gombolták be, előbb végig ki kell gombolni és azután újból jól begombolni.

A Páris környéki békék kabátja pedig nagyon rosszul van begombolva.

Az utolsó tizenöt évben egymás után jelentek meg a békeszerződések keletkezésére vonatkozó munkák, naplójegyzetek, monográfiák és memoárok, melyek arról tanuskodnak, hogy a békeszerződések hihetetlen mértékű felületesség, tudatlanság, rosszakarát, sőt egyes külső sugalmazók részéről hamis adatok, ferditések, meghamisított statisztikák, sőt egyenesen tudatos hazugságok és félrevezetések eredményei.

Valamennyi közül messze kiemelkedő jelentőségű David Hunter Millernek, az amerikai delegáció tagjának Amerikában 1929-ben husz kötetben megjelent 12000 oldalas nagyszabású műve, melyben a szerző a béketárgyalások menetéről gyorsírással írott részletes feljegyzéseit közli 1918 november 19-től a tárgyalások befejezéséig."/

Hunter Miller feljegyzéseinek bennünket ma-

"/ Ismertetését lásd Magyar Szemle 1930 évf. 30-31. számában, Ozakó István: Gyorsírói feljegyzések a trianoni béke létrejöttéről. /

gyarokat közvetlenül érdeklő része a XIII. és XIV. kötetben található, ahol a trianoni békeszerződés előkészítő tárgyalásait közli teljes részletességgel.

Ezekből a gyorsírási feljegyzésekből tudjuk a következőket:

A magyar békeszerződés ügyében 1919 február 5-én kezdte meg a tárgyalásokat a békedelegáció. Résztvettek Wilson elnöklete alatt a győztes államok képviselésében a következő kiküldöttek: Lansing, Loyd George, Balfour^{wr}, Clemenceau, Pichon, Dutasta, Berthelot, Orlandó, Sonnino, Machino, és Matsui.

Ezen a tárgyalási napon Eduard Benes, a csehszlovák köztársaság mai elnöke, tett részletes előterjesztést, melynek főbb gondolatai ezek voltak: a magyarok bejövetele előtt a Felföld tótjai egy csehszlovák birodalom alattvalói voltak, a magyarok szakították el őket ebből a közösségből, a csehek és szlovákok voltaképpen egy nép. A Duna déli határu föltétlenül kell az új országnak, mert csak így tud kijutni a tengerhez, ugyancsak a Felföld szinmagyar lakta déli része is, mert ezen megy át a Felföldet egybekapcsoló egyetlen vasúti vonal. A rútén föld szintén kell, mert így kapnak közös ha-

tárt Romániával. Ha Csehszlovákia határait az ő pro-
 pozíciói szerint vonják meg /amint az tényleg meg
 is történt/, 650,000 magyar jutna idegen uralom alá,
 viszont 450,000 szlovák maradna magyar uralom alatt /!)
 mert az elcsatolandó terület lakosságának 60 %-a
 szlovák /! / stb.

Éjfélkor félbeszakították a tárgyalást és egy
 nyolc tagu albizottságot küldtek ki, hogy a tárgya-
 lásokat tovább folytassa és a békeszerződés pontja-
 it dolgozza ki.

Emnek a nyolc delegátusnak kezébe volt letéve
 Felsőmagyarország sorsa. Gondolni lehet, hogy minő
 eredményre jutottak, mikor magyar részről semmiféle
 információ nem juthatott hozzájuk, minden adatot,
 információt és statisztikát Benes és társaitól kap-
 tak. Csakis így történhetett meg, hogy pl. hogy a
 Sátoraljauhely mellett elfolyó két lépés széles
 Rongyva patakot tették meg országhatárnak, abban a
 tudatban, hogy az hajózható széles folyó - informá-
 toraik bemondása szerint.

1919 május 8-án került a plénum elé az albizott-
 ság előterjesztése, mely a mai helyzet szerinti ha-
 tárokat javasolta elfogadásra. A delegátusok még

tettek néhány kérdést Beneshez, aki megnyugtató választ adott és hangsúlyozta, hogy az új csehszlovák állam jól fog bánni a magyar kisebbséggel. Erre az albizottsági javaslatot elfogadták s ezzel Felsőmagyarország sorsa meg volt peshételve.

Ugyanigy történt az Erdély felőli román határ megállapítása, melynél viszont a román kiküldöttek látták el információikkal és nekik kedvező statisztikai adatokkal a béke delegátusokat. A románokkal való tárgyalás közben igen jellemző eset történt. A béke delegáció 1919 jan. 31-én tartott ülésén a román és szerb kiküldöttek élesen összekülönböztek a bánáti határ és különösen Temesvár birtoka miatt. A vita egyre hevesebbé vált. Végül Clemenceau azt a közvetítő indítványt tette, hogy a vitás terület lakossága népszavazással döntsön hovatartozása felől. Erre véget ért a szenvedélyes vita. A román és szerb kiküldöttek egyhangulag ellene fordultak az indítványnak és kijelentették, hogy valaminő kompromisszumban okvetlenül meg fognak állapodni, népszavazást azonban semmi esetre sem kívánnak. Nem alapelkül aggódtak ugyanis, hogy a népszavazás Magyarország javára fog végződni. A kompromisszum létre k

is jött és 1919 május 8-án plénám elé került az albizottsági javaslat, mely a mai határok megállapítását javasolta.

Orlandó az olasz és Lansing az egyik angol főmegbízott kérdéseket intéztek Erdély lakosságának nemzetiségek szerint való megoszlása felől. Bratianu román megbízott adta meg a felvilágosítást, mely szerint az új Romániában 600,000 magyar kerül román uralom alá, viszont 250,000 román marad magyar uralom alatt. Az új határvonalat azért kell 20 kilométernyi távolságra nyugatra az etnikai határvonaltól megállapítani, mert különben vasuti fővonalat kellett volna kettévágni. Erre a kérdéseket feltevők is megnyugodtak és Erdély sorsa is megpecsételődőtt. Magyar részről jövő információ egyik tárgyalásnál sem érvényesült.

Hunter Miller feljegyzéseiből teljesen nyilvánvaló, hogy a trianoni békeszerződés feltételei már 1919 május hónapjában végleg le voltak rögzítve. Az is nyilvánvaló, hogy a határmegállapítások és békefeltételek a cseh, román és szerb kiküldöttek munkája. Ezek mindvégig ott dolgoztak a háttérben. Informáltak, kapacitáltak, megtévesztő és hazug adatokkal halmozták el a különben is már fáradt s a tár-

gyalásokba beleunt békedelegátusokat.

A magyar békedelegáció kiküldésére a legfőbb tanács csak 1919 december 1-én szólította fel a magyar kormányt, mikor a békeszerződés minden pontja már régen meg volt szövegezve és az ugynevezett „*utódállamokkal*„ minden részében letárgyalva. A magyar kormány 1920 január 15-én kapta meg a békefeltételek ^{te}hiátes szövegét.

A magyar békedelegáció gróf Apponyi Albert vezetése alatt gondosan kidolgozott és statisztikákkal bőven felszerelt alapon, a békefeltételek minden pontját részletesen megvilágító tanulmányokkal felszerelten jelent meg Párisban. Itt azonban semmiféle argumentumot meg nem hallgattak, semmiféle vitának teret nem engedtek. A trianoni békeszerződést 1920 június 4-én a viszonyok kényszere folytán változtatlan formában alá kellett írni.

Amiből nyilvánvaló, hogy ez a szerződés nem békeszerződés, hanem békediktátum volt.

2. A kisebbségi szerződések keletkezése.

A Páris környéki békeszerződéseknek ezt az alapvető hibáját a szerződések megalkotói maguk is

éreztek. Az utódállamok képviselőivel való tárgyalások során különösen az angol és olasz főkonzulátusok többször tettek fel kérdéseket a Magyarországtól új impériumok alá csatolandó területek nemzetiségmegosztása felől.

Ez érthető is. Az ellenséges hatalmak a Monarchiával szemben a világháborút azzal a hazug ürüggyel folytatták, hogy a Monarchia nemzetiségeit fel kell szabadítani az eddigi elnyomás alól és nemzeti államokba kell őket tömöríteni. Erre köteleztek volna őket a Wilson féle 14 pont legsarkalatosabb elve, a nemzetek önrendelkezési jogának elismerése. Sajnos azonban a békeszerződések feltételeinek megkövetelésénél az erkölcsi kötelezettségek nem érvényesültek. Wilson elnök a maga elméleti elgondolásait igyekezett is érvényesíteni a tárgyalások alatt, azonban minden lényegesebb kérdésben kénytelen volt meghátrálni Clemenceau akaratereje és merev magatartásával szemben.

Igy azután a szerződési feltételekben nem Wilson emberséges elméleti alapelvei, hanem a franciák kiméretlen bosszuvágya érvényesült, melynek egyedüli célja volt az ellenfelek teljes letiprása és új

ból megerősödésüknek hosszú időre, ha lehet örökre, megakadályozása. A trianoni békediktátum egyes pontjai teljes mértékben érvényesítették ezt a kérelhetetlen bosszuvágyat.

A békedelegátusok, akiknek lelkiismerete mégis csak ébredezni kezdett annak láttára, hogy a magyarokkal szemben hallatlan igazságtalanságokat készülnek elkövetni, lelkiismeretüket azzal altatták el, hogy az idegen imperiumok alá kerülő magyar kisebbségek sorsát biztosítani fogják azzal, ha az utódállamokat a kisebbségi jogok tiszteletben tartására kötelezik.

Mert a számok meggyőzően beszéltek.

A régi Magyarország 18 millió lakosa közül kerekén tíz millió /54.5 %/ volt a magyar. Csehszlovákia 13 1/2 millió lakosa közül csak hat millió a cseh /45.9 %/ Románia 16 millió lakosa közül 10 millió a román. Erdély lakosságának közel a fele nem román. Az SHS királyság 13 1/2 millió lakosa közül 5 millió /38 %/ a szerb.

Nyilvánvaló volt, hogy a győztes államok a háború alatt hangoztatott alapelvnek, mely szerint nemzeti államokba akarják tömöríteni az eddig el-

nyomott nemzetbűnöket, nem érvényesítését, hanem megcsufolását érték el a trianoni szerződéssel. Hiszen a számok tették nyilvánvalóvá, hogy az új helyzetben jóval több nemzeti kisebbséget teremtettek, mint amennyi volt eddig. Nem is tekintve azt az igen fontos körülményt, hogy a régi Magyarország nemzeti-ségei sok százados kapcsolatban és érzelmi közösségben álltak a többségi nemzettel, míg az új uralom alá jutott magyar tömegek akaratuk ellenére, megkérdezésük nélkül kerültek olyan uralom alá, melytől lelkük mélyéig idegenkednek.

Ilyen megfontolások készítették a béke delegátusokat arra az elhatározásra, hogy az újonnan keletkezett utódállamok csak azon feltétel alatt kapják meg a Magyarország testéből kiszakított területeket, ha az eléjük tett kisebbségi szerződéseket aláírják.

Az utódállamok képviselői még ettől is húzódoztak. Különösen Románia nem akarta vállalni ezt a kötelezettséget, azt hangoztatva, hogy állami szuverénitásának súlyos sérelmét látná a kisebbségi szerződés aláírásában.

Szerencsére a győztes nagyhatalmak, melyek kis szövetségeseiknek legmerészebb álmait is teljesítet-

tők különben, ebben az egyben nem engedtek. Az utódállamoknak alá kellett írniok a csaknem egyforma szövegű kisebbségi szerződéseket.

Jugoszlávia /SHS királyság/ és Csehszlovákia megbizottai külön-külön, de egy napon 1919 szeptember 10-én Saint Germain en Laye-ben, Romániai megbizottai pedig csak hosszas huzódozás után 1919 dec. 9-én Párisban írták alá a rájuk vonatkozó kisebbségi szerződést, melynek pontjai csaknem azonos szöveggel a trianoni szerződésbe is felvették az 54-60-ik cikkeken a „Kisebbségek védelme„ cím alatt.

Azonkívül a trianoni szerződés 44-ik cikkében a következő szöveg vétetett fel: „A Szerb- Horvát-Szlovén állam Magyarországgal szemben elismeri és megerősíti azt a kötelezettségét, hogy hozzájárult a Szövetséges és Társult Főhatalmakkal kötött szerződésbe oly rendelkezések felvételéhez, amelyeket ezek a Hatalmak szükségesnek ítéltek abból a célból, hogy az SHS Államban a népesség többségétől eltérő fajú, nyelvű és vallású lakók érdekei, valamint a forgalom szabadsága, ~~valamint~~ és más Nemzetek kereskedelmének méltányos szabályozása védelemben részesüljenek.

A 47-ik cikkben ugyanilyen kikötés van Románi-

ával szemben.

A 48-52 cikkekben, melyek a csehszlovák köztársasággal való viszonyt szabályozzák, ez a kikötés hiányzik. Ez a tény azonban semmivel sem gyengíti Csehszlovákia kötelezettségét a kisebbségek jogvédelmét illetőleg, mivel Csehszlovákia a kisebbségi szerződést, mely a tulajdonképeni jogforrás, fenntartás nélkül aláírta, a Nemzetek Szövetségével szemben tehát éppen olyan kötelezettségben van, mint a másik két állam.

A magyar állam veszteségeit területben és lakosságban a következő táblázat tünteti fel / az 1910-es népszámlálás adatait alapul véve /: ~~átcsatoltatott:~~

	terület km ²	lakosság:	ebből magyar:
Romániához	102.181	5.236305	1.663.576
Jugoszláviához	63.572	4.141.121	565.242
Csehszlovákiához	62.366	3.537.813	1.066.577
Ausztriához	4.022	292.041	26.225
Megmaradt Csonkamagyarországnak:	93.073 km ² terület,		
	8688319 összlakossággal, melyből magyar: 8001112.		

3. A kisebbségi szerződések elvi határozmányai.⁷

Az utódállamokkal kötött kisebbségi szerződések elvi határozmányai alatt azokat a szerződési pontokat értjük, melyek a kisebbségi jogvédelem alapelveit foglalják magukban és amelyek az összes kisebbségi szerződésekben azonos szövegűek. Ezen pontokon kívül vannak olyan kisebbségvédelmi határozmányok, melyek az egyes utódállamok különleges viszonyainak megfelelően csupán az illető állam nemzeti kisebbségeire vonatkoznak és más államokkal kötött szerződésekben nem foglaltatnak. Sorrendben előbb az elvi, mindenik szerződésben előforduló, azután pedig az egyes államok különleges viszonyaira vonatkozó határozmányokat ismertetjük.

Amindenik szerződésben egyformán előforduló, azonos szövegű elvi határozmányok a következők.

1. Mindenik kisebbségi szerződés bevezetőül kimondja azt, hogy az illető állam a kisebbségi jogvédelemre vonatkozó rendelkezéseket alaptörvényekül ismeri el. Semminemű törvény, rendelet, vagy hivata-

"/Az utódállamokkal kötött kisebbségi szerződések teljes francia és magyar nyelvű szövegét lekötöli Baranyai Zoltán: A kisebbségi jogok kézikönyve c. munkájában. /

Los intézkedés ezekkel a rendelkezésekkel nem lesz ellentmondásban vagy ellentétben ezekkel szemben semmiféle törvény, rendelet vagy hivatalos intézkedés nem lesz hatályos.

Ez igen fontos rendelkezése a kisebbségi szerződéseknek, mely ellen leginkább tiltakoztak az utódállamok, különösen Románia. Intenciója az, hogy a kisebbségvédelmi rendelkezéseket ne lehessen ki játszani azoknak hatékonyságát lerontó törvénnyel, vagy más hivatalos intézkedéssel.

2. A következő rendelkezés nem kisebb fontosságú. Meghatározza a kisebbségek mindazon jogait, melyek a legfontosabb szabadságjogok, midőn kimondja az illető állam azon kötelezettségét, hogy az ország minden lakosságának születési, nemzetiségi, nyelvi, faji, vagy vallási különbség nélkül az élet és szabadság teljes védelmét biztosítja. Az illető állam minden lakosát megilleti az a jog, hogy bármely hitet, vallást, vagy hitvallást, nyilvánosan vagy otthonában, szabadon gyakoroljon, amennyiben ezeknek a gyakorlata a közrenddel és a jó erkölcsökkel nem ellenkezik.

3. A következő rendelkezés az állampolgárság megszerzését írja körül. Ezen rendelkezés szerint

az illető állam állampolgárául ismeri el jogérvényesen mindazon magyar állampolgárokat, akiknek e szerződés életbelépésének idejében az eset körülményei szerint lakóhelyük, vagy illetőségük /pertinencia/ oly területen van, amely a békeszerződés intézkedései folytán ujjonnan került impérium alá. Azonban ezen állampolgároknak /ha 18 évnél idősebbek/ jogukban fog állni minden más, számukra elérhető állampolgárságot igényelni /opció joga/. A férj opciója maga után vonja a feleségét és a szülőké a 18 évnél fiatalabb gyermekekét.

Azok a ^{me}szélyek, akik ezt az opciójogot gyakorolták, az ezt követő 12 hónapon belül kötelesek abba az államba áttenni lakóhelyüket, amelynek állampolgárságát optáltak. Jogukban áll azonban megtartani azokat az ingatlanokat, amelyet az illető állam területén birtokolnak. Magukkal vihetik bármi néven nevezendő ingó vagyonukat. Emiatt semmiféle kilépési díjakkal nem terhelhetők.

Sőt a kisebbségi szerződéssel kötelezett államnak állampolgárául kell elismernie mindazon magyar állampolgárságu személyeket is, akik az illető államhoz csatolt területen születtek oly szülőktől, akiknek az eset körülményei szerint lakóhelyük,

vagy illetőségük azon a területen van, még abban az esetben is, ha maguknak ezeknek a személyeknek a szerződés életbelépésének idejében nincs is ott a lakóhelyük, vagy illetőségük. Az illetőktől függ azonban, hogy e jogukkal élni kívánnak-e vagy sem, de ez iránt két éven belül nyilatkozniuk kell.

Kötelezi továbbá magát az illető állam, hogy semmiféle akadályt nem gördít a Szövetséges Hatalmak által Magyarországgal kötendő szerződésben megállapított olyan opciójog gyakorlása elé, mely az érdekelteknek megengedi, hogy az illető állam állampolgárságát megszerezzék, vagy meg nem szerezzék.

A szerződéssel kötelezett állam területén születés pusztán tényével jogérvényesen megszerzi az ottani állampolgárságot minden személy, akit születésénél fogva valamely más állampolgárság nem illet meg.

Nyilvánvaló, hogy mindezen rendelkezésekkel a szerződési pontok megalkotóinak az volt a céljuk, hogy az új impériumok alá került kisebbségek kiüldözését megakadályozzák. Sajnos, bármily jóakarattal is igyekeztek megszövegezni az állampolgárságra vonatkozó rendelkezéseket, azok mégis hiányosak ma-

radtak és igen sok keserűség és szenvedés forrásaivá váltak, mint azt a későbbiek során látni fogjuk és pedig a kötelezett utódállamok hatóságainak rosszakarata következtében.

4. Az ezután következő rendelkezések részletezik mindazon szabadságjogokat, melyek az utódállamok nemzeti kisebbségeit, mint az illető államok állampolgárait megilletik. Kimondják, hogy minden állampolgár faji, nyelvi, vagy vallási különbség nélkül a törvény előtt egyenlő és ugyanazokat a polgári és politikai jogokat élvezi. Vallási, hitbeli vagy felekezeti különbség a polgári és politikai jogok élvezete, így nevezetesen: nyilvános állások, hivatalok és méltóságok elnyerése, vagy a különféle foglalkozások és iparok gyakorlása tekintetében egyetlen állampolgárra sem lehet hátrányos. Egyetlen állampolgár sem korlátozható bármely nyelv szabad használatában a magán vagy üzleti forgalomban, a vallási életben, a sajtó útján történő, vagy bármilyen közzététel terén, vagy a nyilvános gyűléseken.

Az illető államnak a hivatalos nyelv megállapítására vonatkozó intézkedését nem érintve, a kisebbségi állampolgárok nyelvüknek a bíróságok előtt akár szóban, akár írásban való használata tekinteté-

ben megfelelő könnyítésekben fognak részesülni.

Azok az állampolgárok akik, faji, nyelvi vagy vallási kisebbségekhez tartoznak, jogilag és ténylegesen ugyanazt a bánásmódot és ugyanazokat a biztosítókat élvezik, mint a többi állampolgárok. Nevezetesen hasonló joguk van saját költségükön jótékonyági, vallási, vagy szociális intézményeket, iskolákat és más nevelőintézeteket létesíteni, igazgatni és azokra felügyelni, azzal a joggal, hogy azokban saját nyelvüket szabadon használják és vallásukat szabadon gyakorolják.

Olyan városokban és kerületekben, ahol nem többségi nyelvű állampolgárok jelentékeny arányban laknak, akisebbségi szerződéssel kötelezett államkormány a közoktatásügy terén megfelelő könnyítéseket fog engedélyezni avégből, hogy a kisebbségi állampolgárok gyermekeiket saját nyelvükön tanítsák. Ez a rendelkezés azonban nem akadályozza a kormányt abban, hogy a többségi nyelv oktatását kötelezővé ne tegye.

Azokban a városokban és kerületekben, ahol jelentékeny arányban laknak oly állampolgárok, akik faji, vallási, vagy nyelvi kisebbségekhez tartoznak, ezeknek a kisebbségeknek méltányos részt kell

biztosítani mindazoknak az összegeknek az élvezetéből és felhasználásából, amelyek a közvagyon terhére állami, községi vagy más költségvetésekben, nevelési, vallási, vagy jótékony célra fordíttatnak. -

Az 1 - 4 pontok alatt felsorolt és mindenik utódállamot egyformán kötelező elvi határozmányokon kívül vannak az egyes államok különleges viszonyainak megfelelő olyan kisebbség-védelmi rendelkezések, melyek csupán az illető államot kötelezik.

Igy Csehszlovákiának kötelezettséget kellett vállalnia a ruthén lakosság autonómiáját illetőleg. Eszerint a ruthénak által lakott területet az állam kebelében autonóm egység alakjában oly szervezettel kell ellátnia, amely az állam egységével összeegyeztethető legszélesebb körű autonómiával rendelkezik. E terület autonóm tartománygyűléssel fog birni. Ez a tartománygyűlés fogja a törvényhozó hatalmat gyakorolni a nyelvi, közoktatásügyi és vallásügyekben, valamint a helyi közigazgatási és minden egyéb oly kérdésben, amelyeket a csehszlovák állam törvényei hatáskörébe fognak utalni. A terület kormányzót kap, akit a köztársaság elnöke nevez ki, a kormányzó a tartománygyűlésnek lesz felelős. E terület hivatalnokait, amennyiben lehetséges, a terület lakói közül

választják. A köztársaság törvényhozó gyűlésében méltányos képvisellete lesz.

A Jugoszláviával kötött kisebbségi szerződés külön rendelkezéseket tartalmaz az uralma alá jutott muzulmánok vallási ügyeiről, melyek azonban bennünket különösebben nem érdekelnek.

Annál közelebbről érdekelnek bennünket magyarokat a Romániával kötött kisebbségi szerződés 11-ik cikke, mely így hangzik: „Románia hozzájárul ahhoz, hogy az erdélyi székely és szász közületeknek a román állam ellenőrzése mellett vallási és tanügyi kérdésekben helyi önkormányzatot engedélyezzen, .

Ez a kikötés nyilvánvalóan biztosítani akarja a székelyeknek a kulturális autonómiához való jogát. -

A kisebbségi szerződéseknek mindezen intézkedései, bár mi magyarok ezeket csupán minimumoknak tekintjük, kétségtelenül nagy lépést jelentenek előre a kisebbségi védelmet illető nemzetközi jogfejlődés terén.

Első kísérlet arra, hogy a kisebbségi jogvédelem egy nagytekintélyű nemzetközi fórum előtt ünnepélyes formában kötött, nemzetközi érvényű szerződésekben kodifikáltassék.

Jelentőségét emeli az, hogy mindenik utódállam elismerte és ünnepélyesen magáévá tette a Nemzetek szövetsége tanácsának azon határozatát, mellyel a kisebbségek jogait a Nemzetek Szövetségének védelmé alá helyezte.

Ha az utódállamok ünnepélyes elkötelezettségeiknek fenntartás nélküli lelkiismeretes és jóakaratu végrehajtását keresztül is vitték volna, igen sok keserüségtől és szenvedéstől kimélték volna meg nemzeti kisebbségeiket.

Sajnos azonban, igazán lelkiismeretes végrehajtásról csak a kifosztott, meggyötört, csonkán maradt Magyarország részéről lehet szó.

A Magyarország-i nemzeti kisebbségek egyenjogúságáról az 1919 nov. 19-én kiadott 4044/1919.M.E. számú kormányrendelet intézkedett. Ennek az általános jellegű összefoglaló kormányrendeletnek iskolaügyi rendelkezéseit, részletesen kifejtő utasításait az 1919 dec. 28-án megjelent 209494/1919 sz. valás és közoktatásügyi min. rendelet foglalja magában. A pénzügyi közigazgatás és jogszolgáltatás terén való becsületes végrehajtásáról a m.kir. pénzügyminiszter 1920 nov. 28-án megjelent 5838/1920 P.M

sz. rendelete, illetve a m. kir. igazságügyminiszter 1920 jan. 23-án megjelent 1262/1920 I.M. sz. rendelete gondoskodik.

Az állam-kormány 1923-ban 4800/1923 M.E.szám alatt a trianoni békeszerződésben a kisebbségek védelmére vállalt kötelezettségek végrehajtása tárgyában újabb összefoglaló rendeletet bocsátott ki, melyben a mai Magyarország területén maradt nyelvi kisebbségeknek a szerződéses kötelezettségeken jóval tulmenő jogokat biztosított.

A kisebbségi nyelveknek a közhivatalokban való biztosításáról az 1924 évi II. törvénycikk és az annak végrehajtásaként kiadott 7500/1924 M.E. sz. kormányrendelet intézkedik, midőn elrendeli, hogy az olyan járásbíróságoknál és törvényszékekénél, valamint állami és önkormányzati hatóságoknál, amelyek területén a lakosságnak legalább egyötöd része valamely nyelvi kisebbséghez tartozik, olyan egyéneket kell alkalmazni, akik az illető kisebbség nyelvében járatosak. Ilyen területen az említett hivataloknál bármely állásra csak olyan egyént lehet kinevezni, illetve megválasztani, aki annak a kisebbségnek nyelvében, melyhez az illető működési

területén a lakosságnak legalább egyötöd része tartozik, annyira járatos, amennyire az a hivatal teendőinek ellátásához szükséges.

A kisebbségi iskolák ügyeit messzemenő jóindulattal rendezte a 62800/1925 sz. vallási- és közoktatásügyi miniszteri rendelet, midőn megállapította a háromféle tanítási típusu kisebbségi tanítási nyelvű elemi iskolák tantervét.

Legujabban 1935-ben a közoktatásügyi kormányzat a kisebbségek iskolaügyét még megértőbb szellemben újra rendezte.

Látnivaló, hogy a magyar nemzet teljes lélekkel tette magáévá a kisebbségi védelemnek a kisebbségi szerződésekben kifejezésre jutott alapelveit s a nemzetiségekkel szemben az előző időkben is mindenkor tanúsított megértő álláspontját továbbfejlesztve minden intézkedést megtett arra, hogy az ország területén élő nemzeti kisebbségek ne érezzék magukat elnyomottaknak, vagy csak háttérbe szorítottaknak is.

Annál súlyosabb kifogások alá esnek a környező utódállamok intézkedései a kisebbségekkel, kivált a magyar kisebbséggel szemben.

Ausztria kisebbségi intézkedéseit elmellőzve,

mivel ebben az államban aránylag csekély számú /mintegy 26000 főnyi/ magyar kisebbség él, akiknek részéről nem hangzanak panaszok valamelyes elnyomás ellen, lássuk most már minő intézkedéseket és állapotokat vont maga után a kisebbségi szerződések aláírásával a kisebbségi jogvédelem ünnepélyes vállalása a csehszlovák köztársaságban, Jugoszláviában és Romániában.

4. A kisebbségi szerződés végrehajtása a csehszlovák köztársaságban.

Hogy a csehszlovák köztársaság milyen érzelmekkel fogadta a kisebbségi szerződés aláírásával ráháruló kötelezettségeket, arra nézve igen jellemző a brünni Massaryk-egyetem közjogtanárának F.Weyr professzornak állásfoglalása, aki cseh nyelvű közjogában azt a véleményét fejezte ki: „hogy a kisebbségi szerződésnek alapvető rendelkezése, mely szerint semminemű csehszlovák törvény, rendelet, vagy hivatalos intézkedés nem lehet ellentétben és nem lehet hatályos a kisebbségi szerződés rendelkezéseivel szemben, elméletileg hibás és gyakorlatilag nem érvényesülő megkötése a csehszlovák nemzet törvényhozói szuverénitásának, a kisebbségi szerződés ezért legfeljebb erkölcsileg kötelező a törvényhozás tagjaira.” .

Egy másik cseh nemzetközi jogász A.Hobza szerint a kisebbségen nem esik sérelem, ha eltörlik az összes felekezeti és magán iskolákat, mert hiszen ez a sérelem akkor a többséget is éri. Persze azt elhallgatja a cseh jogász, hogy ebben az esetben azok cseh tannyelvűek lesznek s a kisebbségi nyelvet

halálos csapás éri." /

Gondolni lehet, hogy ilyen, a legkiválóbb cseh jogtudósok által hangoztatott elméleti felfogás mellett milyen viselkedést tanusítottak a cseh hatóságok a gyakorlati életben a magyar kisebbséggel szemben.

Az új köztársaság megalakulásának első éveiben a magyar kisebbség valósággal szabad prédája volt úgy a hatóságok önkényének, mint a nacionalista többségi alakulatok üldözéseinek.

A kisebbségi szerződésnek 1919 szeptember 10-én történt aláírása előtt a legnagyobb brutalitással üldözték az ott maradt magyarságot és zsufolt vonatokkal tették át a hátr^aon, akik csak lehetett. De az aláírás után sem tartózkodtak a szerződés határozmányaiival merőben ellentétes intézkedésektől.

Igy a pozsonyi postaigazgatóság 1931/1919 sz. alatt eltiltotta a telefonon a magyar beszédet, a magyar címzésű leveleket pedig nem kézbesítették. Zsupáni rendelet tiltotta el a hivatalokban a magyar beszédet. A cégtáblákat szláv nyelvűre kellett

/ Késmárky György: A trianoni kisebbségek.
Magyar Szemle. 1928.14. sz./

átfestetni büntetés terhe alatt. Egy zsupáni rendelet 3000 cK büntetéssel fenyegette meg azokat, akik nyilvánosan magyarul beszélnek. Ugyancsak 3000 cK büntetés éri azokat, akik magyar nyelvű levélpapírost, végkártyát, névjegyet használnak. A bíróságoknál mindenütt akadályokat gördítettek a magyar nyelvű beadványok elé. Százával indították meg a hatósági eljárásokat a magyar lakosság ellen, a magyar himnusz, magyar dalok, a Szent István napi istentiszteletek, magyar színek, magyar ruhaviselet miatt stb. stb."/

Am ha ezeket a rendkívül sérelmes intézkedéseket az átmeneti évek kisiklásainak vesszük is, semmi képen nem menthetők azok a hideg számításal keresztülvitt hatósági intézkedések, melyeknek egyedüli célja a magyar kisebbségnek jogaiban való csorbitása és a kisebbségi szerződés emberséges rendelkezéseinek kijátszása volt.

Ezeket öt csoportba oszthatjuk; és pedig: a népszámlálás, iskolaügy, honpolgárság, közigazgatás kö-

/ L.részletesen felsorolva Steier Lajos tanulmányában: A magyarság jogviszonyai és kulturális élete Csehszlovákiában. Magyar Szemle 1928.14 sz./

rüli sérelmes intézkedések, végül a vegyes sérelmek csoportjába. Ilyen sorrendben fogjuk tárgyalni őket

A népszámlálás azért játszik oly nagy szerepet a kisebbségi kérdésben, mert a kisebbségi szerződés a kisebbségi jogok egy részét olyan területek lakossága részére biztosítja, ahol az illető kisebbség „jelentékeny arányban” él. Ez a bizonytalan és határozottság híjjával levő kifejezés bőséges alkalmat nyújt az államhatalomnak arra, hogy a kisebbségeket jogaik egy részétől megfosssa. A kifejlődött gyakorlat szerint általában az összlakosság egyötödét, vagyis 20 százalékát tekintik olyan kisebbségnek, mely a kisebbségi szerződés szerint „jelentékeny arányu.”

Igy aztán adva van a felad^{at}ta a kisebbségeit elnyomni akaró államhatalom számára: a közigazgatási területeket úgy kell beosztani és a statisztikai felvételt úgy kell irányítani, hogy a számára nem kívánatos kisebbség aránylagos lélekszáma a 20 % alatt maradjon.

A Csehszlovák kormány el is követett minden tőle telhetőt. A közigazgatási területeket úgy osztotta be, hogy magyar többségű kerület /u.n zsupa/

ne legyen, a többi lakossággal vegyesen úgy osztód-
 ják el a magyarság, hogy lélekszáma lehetőség sze-
 rint 20 %-on alul maradjon. E cél érdekében a ma-
 gyarul beszélő és magát magyarnak valló zsidóságot
 teljesen kkkapcsolta a magyar kisebbség lélekszámá-
 ból és külön héber kisebbségként kezelte.

Már az 1919-ki népszámlálás ilyen célok szem-
 mel tartásával folyt le. Mégis az eredmény az lett,
 hogy a hivatalos adatok szerint is a Felvidéken 56
 % csehszlovák, 12 % ruthén és 23 % magyar lakik.

Ez a népszámlálási eredmény sehogysen elégitet-
 te ki a cseh kormányt. Ezért 1921 febr. 15-re egy
 újabb népszámlálást rendelt el. Szigorú utasításba
 adta a népszámlálási biztosoknak, hogy a magyar ki-
 sebbség lélekszámát mindenáron szorítsák le 14 %-ra.
 Az egész népszámlálás hihetetlen terror kíséreté-
 ben folyt le. A megfélemlítésnek nem volt oly esz-
 köze, amit fel ne használtak volna céljuk érdekében.

Az eredmény az lett, hogy míg a legutolsó ma-
 gyar népszámlálás, az 1910-ki 48 % tót nemzetiségü-
 vel szemben 52 % más nemzetiségüt állapított meg a
 felvidéken, addig az 1921-ki cseh népszámlálás 56.6
 % tót nemzetiségüvel szemben 43.3 % más nemzetisé-

...t mutatott ki.

Az eltolódás kétségkívül elég nagy. De azért nem igazolta a cseheknek a békekonferencián hangoztatott azon állítását, hogy az elcsatolt Felvidéken a magyarság arányszáma nem több 20.9 %-nál. Ime a saját maguk népszámlálása szerint is, holott minden eszközt felhasználtak a magyarság arányszámának lecsorítására, a magyar kisebbség a Felvidéken 30 %-át teszi ki az összlakosságnak. Ha pedig a használati nyelv szerinti osztályozást vitték volna keresztül, 34 % magyart kellett volna igazság szerint kimutatniok. Az arányszám még sokkal kedvezőbb lett volna, ha a népszámlálásnál azt az egyedül igazságos elvet vitték volna keresztül, hogy a magyar kisebbséghez tartoznak mindazok, akik magyarnak vallják magukat.

Az 1921-ki cseh népszámlálás a világ elé tárta azt a tényt, hogy még az ő hivatalos megállapításuk szerint is a Felvidéken nem lehet tulnyomó szlovák többségről és ezzel együtt hegemoniáról, kiváltságokról szó, hanem csakis egymás mellé rendelt, egyenlő jogu nemzetekről.

Még kirivóbb a magyar kisebbség elnyomása a z iskolaügy terén.

Szlovenszkóban a legutolsó 1930. évi népszám-

...szerint 571.988 volt a magyarok száma. E magyar-
ságnak 715 önálló és 25 parallel, összesen 734 ma-
gyar tannyelvű elemi iskolája van. 8588 magyar gyer-
mek idegen nyelvű iskolában kénytelen tanulni."/

Ruszinszkóban a helyzet még rosszabb. Itt 109472
magyarnak van 96 önálló és 14 parallel, összesen 110
elemi iskolája. A tanulók létszáma 17.150. Ebből 2990
kénytelen nem magyar iskolába járni. 945 magyar lélek
re jut egy magyar iskola, ellenben 213 csehszlovák
lélekre jut egy csehszlovák iskola.

Magyar nyelvű polgári iskola van Szlovenszkón
14, a tanulók száma: 4352. Más nyelvű polgári iskolá-
ba kénytelen járni 1805 magyar tanuló. 40856 magyar
lélekre esik egy magyar, 16178 csehszlovák lélekre
esik egy csehszlovák polgári iskola. Ruszinszkóban
önálló magyar polgári iskola nincs, csupán 25 paral-
lel osztály 1000 tanulóval. 862 magyar gyermek ide-
gen nyelvű iskolába kénytelen járni. /Jellemző adat,
hogy Ruszinszkóban két önálló csehszlovák polgári
iskola van 3181 tanulóval, ezek közül csehszlovák
1070, magyar 373, zsidó 1578./

"/ Teljes részletességgel lásd: Bersody István
tanulmányában: A csehszlovákiai magyar iskolaügy.
Magyar Szemle. 1935. 98sz./

Ami a középiszkolákat illeti, a helyzet itt sem vigasztaló. Szlovénzkóban öt önálló magyar tannyelvű középiszkola van: Pozsony, Komárom, Ipolyság, Rimaszombat és Kassa városokban. Parallel magyar gimnázium két helyen: Losonc és Érsekújvár városokban. Összesen 3464 magyar középiszkolai tanuló van. Idegen nyelvű középiszkolába 877 magyar anyanyelvű tanuló volt kénytelen járni. Ruszinszkóban a helyzet sokkal rosszabb. Önálló magyar középiszkola nincs. Beregszászon van egy ruszinnal parallel magyar gimnázium, ruszin igazgatóval, 477 magyar tanulóval. Idegen nyelvű gimnáziumba 375 magyar tanuló volt kénytelen járni. 109472 magyarnak egyetlen gimnáziuma van ezen a területen, ellenben 33961 ruszinszkói csehszlováknak négy gimnázium jut. Magyar tanítóképző nincs. A ruszinszkói magyarság évtizedes követelése, hogy a megszüntetett ungvári magyar gimnáziumot újból nyissák meg, a cseh kormánynál süket fülekre talál.

Szakiskolák és továbbképzőkbe a Felvidéken 3916 tanuló jár, ellenben idegen nyelvű ilyen iskolába kénytelen járni 1382 magyar anyanyelvű tanuló.

A felvidéki magyarságnak egyeteme nincs. Egyetlen magyar nyelvű főiskola a losonci ref. lelkész-

szépítő 23 hallgatóval. A pozsonyi szlovák egyetem magyar nyelvű tanszéke évek óta betöltetlenül áll.

Csehszlovák egyetemeken és főiskolákon 1157 hallgató vallotta magát magyarnak.

Holott a tényleges arányszám szerint a magyarságot a Felvidéken 28 középiskola illetné meg 234 osztállyal. E így a magyar elemi iskolákból kikerült tanulósereknek csak 11 %-a folytathatja tanulmányait magyar tannyelvű középfokú iskolákban. 89 %-a meg van fosztva az anyanyelvén továbbtanulás lehetőségétől.

Szakiskolákból arányszám szerint megilletné a magyarságot 19 mezőgazdasági szakiskola, 56 mezőgazdasági népiskola, 20 ^{ipari} ~~igazi~~ szakiskola, 142 ipari szaktanfolyam, ehelyett van: 1 mezőgazdasági szakiskola 2 osztállyal és 46 tanulóval, egy gépipari iskolánál 4 párhuzamos osztály 140 tanulóval.

A csehesítés taktikája abban érvényesül, hogy minél magasabb az iskolafaj, annál kevesebb magyar van közte: népiskola 19.4 %, polgári iskola 12 %, középiskola 4 %, szakiskola 0.4 %, ipariskola 0.0 % egyetem 0.0 %. "f

Az ovodaügy kezelésében is ugyanez a tendencia

"f Steier Lajos: A magyarság jogviszonyai és kulturális élete Csehszlovákiában. Magyar Szemle 1928. 14. évf. 1. sz. 1. old.

Érvényesül. A felvidéken levő 1469 ovóda közül csak 31 magyar van 2748 növendékkel. 1922-ben még 58 működött, számukat azonban a kormány tervszerűen évről évre apasztotta.

Mindezek az adatok nyilvánvaló bizonyítékai annak, hogy a cseh kormány a magyar kisebbség kulturális egyenlőségét biztosító intézkedéseket egyáltalán nem hajlandó megtenni. Sőt ellenkezőleg, minden igyekezetével azon van, hogy a magyar kisebbség elcsehesítését és ezzel beolvasztását elősegítse.

A magyarság számának csökkentését és a magyar intelligencia elsorvasztását szolgálja az állampolgárság körül kifejlődött hatósági eljárás és joggyakorlat. Fentebb láttuk, hogy a kisebbségi szerződés rendelkezései ebben a kérdésben a kisebbséghez tartozók helyzetének megkönnyítését célozzák. Ellenben a csehszlovák köztársaságban éppen ellenkezőleg minden hatósági intézkedés arra irányul, hogy az állampolgárság megszerzését vagy csak tisztázását is többe telhetőleg megnehezítse.

A prágai legfelsőbb közigazgatási bíróság 1923-ban hozott döntvénye az állampolgárságot illetőleg olyan joggyakorlatot biztosít, mely mellett a hatóságok ezeket tettek hontalanná. Az állampolgárság

hosszu éveken át való függőben tartása, állandó fenyegetés minden felvidéki magyarral, kivált tisztviselővel szemben, mert aki nem kapja meg az állampolgárságot, azt bármikor kiutasíthatják. Sok ezer kisebbségi magyart, elsősorban tisztviselőket tart erős nyomás alatt a kormány ily módon és kényszerít arra, hogy jobb meggyőződésük ellenére szolgálják a kormány csehesítő politikáját még akkor is, mikor világosan látják, hogy saját nemzetiségüknek ártnak vele."/

A közigazgatás mint az államhatalom végrehajtó szerve, természetesen elsőrendű eszköze a kisebbségek elnyomásának és az elszlávosítás erőszakolásának.

Az államfordulatkor legelőször a magyar tisztviselőket igyekeztek eltávolítani. Helyükbe az elképzelhető legvegyesebb és legselejtesebb elem került.

„A csehek behelyezték a csehmorva tisztviselői kar szemétjét, a fegyelmileg számtalanszor bünteteket, tót ügyvédi irnokokat, ügyvédgyakornekeket, falusi jegyzőket. Ezek képezték az új közigazgatási kar elitjét. A jegyzőkből alispánok lettek, az ügy-

Védő őrnökökből főszolgabírák, félbemaradt megyei jegészekből megyei főjegyzők, polgármesterek. Falusi papokból, agitátor ügyvédek, vagy ügyvédjelöltek-
ből lettek zsupánok."/

Könnyű elképzelni, hogy ilyen színvonalu köz-
igazgatási tisztviselői kar mellett mennyire elha-
rapódzott a korrupció, sikkasztás és panama. A gaz-
dasági élet minden terén éreztette hatását a korrup-
tisztviselői kar mohósága. Élelmezési, marhakereske-
delmi, szeszértékesítési, fa- és erdőkereskedelmi,
földértékesítő, bankalapítási és átalakítási szövet-
kezetek és konzorciumok keletkeztek nagy számmal.
Ezekben mindenütt a közigazgatás emberei, vagy máról
holnapra politikusokká nőtt törtetők játszottak ve-
zető szerepet, akár mint csendes, akár mint nyílt
társak. Mohó gazdasági ^{gazdai} vággyal vetették rá magukat a
szerencsétlen Felvidék gazdasági életére, mint vala-
mi kizsákmányolásra szánt gyarmati területre .

A régi megyei beosztást felforgatták és újra-
rendezték azzal a nyilvánvaló célzattal, hogy a ma-
gyarságot sehol sem hagyják összefüggő tömbben, ha-

"/ Steier Lajos: A magyarság jogviszonyai és
kulturális élete Csehszlovákiában. Magyar Szemle.
1928.14 sz./

nem lehetőleg mindenütt kisebbségbe szorítsák a szláv lakossággal szemben.

Ugy az 1920. évi 126. számú, mint az 1928. közigazgatási törvény az autonemiák szétbontását és az állami centralizációt vette célba.

Az 1928. évi reform törölte a nagyzsupákat/több megye területét magába foglaló közigazgatási területeket/, beszüntette a megyei székhelyeket, csupán a járási intézményt hagyta meg és a tartománygyűlési jelleggel felruházott tartományi zsupatanácsot.

Az új törvény az elszakított területek élére egy tartományi főnököt állított, akinek főfeladata Prága parancsainak szigorú teljesítése. A váróok polgármestereit a képviselőtestület által javasolt öt jelölt közül a kormány nevezi ki. A városok és községek fölött teljhatalommal intézkedik a kormány bizalmi embere, a zsupán.

1921 július 1-től a városi közigazgatás minden ágába a szlovák nyelvet vezetik be Szlovenszón.

Általában az a tendencia, hogy a felvidéki nagyobb városokat, ahol a magyar intelligencia tartja kezében a kulturális vezetést, a lehetőség szerint visszafejlesszék és jelentőségüket csökkentésék. Tetszik mindezt olyan intézkedésekkel, melyek a maguk k

hivatalos megfogalmazásában nem látszanak ellentétben állóknak a kisebbségi szerződés rendelkezéseivel, lényegükben és végrehajtásukban azonban raffignáltsági módszerei a magyar kisebbség háttérbe szorításának és ^{jogait} ~~szoci~~ megnyirbálásának. -

Mindezekon túl a politikai, társadalmi, egyházi, tudományos és művészi életnek nincs oly területe, ahol ne érvényesülne az a „hideg terror”, amely kiváltképpen jellemzi a cseh államkormányzást. Ez a kormányzat vigyáz arra, hogy formailag ellentétbe ne kerüljön a kisebbségi szerződés betűivel. Lényegében azonban keze mindenütt ott van, ahol a magyarság háttérbe szorításának legkisebb alkalma ^{nál} ~~kiván~~ kozik. Ahol hatósági intézkedésekkel nem mer nyíltan dolgozni az európai közvéleményre tekintettel, ott a szláv nacionalista szervezeteket, mint felelőtlen tényezőket tolja előtérbe.

Ezzel a taktikával járt el például a magyar műemlékek szegyenletes lerombolásánál.

1921 január 23-án a légionisták felrobbantották a dévényi Árpád emléket, február 3-án a nyitrai zobor-hegyi obeliszket. Szüllő Géza Pozsony megye közgyűlésén felhívta a cseh kormány figyelmét a vandallizmusra és oltalmat kért a további hasonló merény-

letek ellen. A válasz az volt, hogy a légionisták fényes nappal, a hatóság tétlen asszisztenciájával, szétrombolták Fadrusz európai híréremekművét, a pozsonyi Mária Terézia szobrot, az ugyanott levő Petőfi szobrot pedig szétszedték. A kassai honvédszobrot az impérium-változás után a cseh hatóságok átadták a kassai múzeumnak megőrzés végett. Ennek előcsarnokában volt 1935-ig. Ekkor a hatóság elvitette onnan. Végül is összetörték Horvay e szép műalkotását és bronz anyagát beolvasztották.

A kisebbségi szerződés 9. §-a szerint a kisebbségek számára méltányos részt kell biztosítani mindazoknak az összegeknek az élvezetében és felhasználásában, melyek a közvagyon terhére az állami, községi, vagy más költségvetésben nevelési, vallási, vagy jótékony célra fordíthatnak. A magyarságot például 1934 évi állami költségvetés művészetpártolási 20768700 koronás tételéből hivatalosan megállapított 4.78 %-os országos arányszáma szerint 992743 korona illette volna, de nem kapott egy fillért sem."†

1920 december 16-án a Vatikánban aláírták

† Ölvedi János: Magyar kisebbség Csehszlovákiában. Magyar Szemle 1935. 99 sz./

Az egyházi élet terén is érvényesült a hideg terror. A magyar érzésű róm.kath. és gör.kath. püspököket eltávolították. Kormányrendelet betiltotta a magyar szentek napjait, ezeket a naptárokból is töröltették. Tilossá vált a Boldogságos Szűzet a magyar nemzet védőasszonyának nevezni. Tilosak a Mária-énekek is. El van tiltva a magyar nyelv használata olyan papoknak, akik tótul is tudnak."/

1927 december havában a Vatikánnal létrejött „módus vivendi”, rendezte az egyházmegyék határait és az országhatárokkal összhangba hozva őket, végleg elszakította Csonkamagyarországtól az eddig legalább egyháziilag odatartozó róm. kath. magyar híveket.

1929 január 30-án felfüggesztették az evangélikus egyház autonómiáját és a felügyeleti jogot a kormányra ruházták. A magyar lelkészeket felfüggesztették, a magyar nyelvű istentiszteleteket eltiltották. A magyar egyházközségekbe csehszlovák szellemet igyekeztek plántálni. Az evangélikus magyarság hasztalan követeli az öt megillető magyar egyházkerület engedélyezését.

A református egyházaktól a kormány megvonta az összes államsegélyeket. Később a helyzet enyhült. A

szlovenszkói reformátusság szívós küzdelmével elérte, hogy a magyar református egyház önállóan szervezhető. Államsegély szempontjából azonban most sem részesül egyenlő elbánásban.

A társadalmi élet többi területein is állandóan érezhető a magyar kisebbség elnyomása. Ime egy pár adat:

A magyar sajtó állandó üldözések és zaklatások között él. 1922-ben például 1841 esetben foganatosított lapelkobzást a cseh kormány a magyar nyelvű lapokkal szemben.

A magyar egyesületek egész sorát feloszlatták, főképpen a köznevelődési egyesületeket. A szinpartoló egyesületek alakulását sokáig megakadályozták.

Magyar szintársulat mindössze kettő maradt. Ezek működését is hatósági üldözéssel, kormányrendeletekkel igyekeztek megakadályozni.

Az 1919-ben még működött ⁷²magyar pénzügyintézetből 1935-ben mindössze 14 volt magyar kézen.

A földreform eredményeként a magyarlakta területeken 130280 hektár felparcellázott területből 110150 hektárt osztottak ki csehszlovák nemzetiségűek között, hogy ily módon a magyarság néprajzi

térképét megváltoztassák.

A földreform végrehajtása következtében és a felvidéki gyárpar csaknem teljes megszüntetése folytán a magyar nyelv-területen 1935-ben 42,000 munkanélkülit számláltak össze.

Folytathatnók az adatok további végtelen sorát, melyek mind azt igazolják, hogy a cseh államkormány vállalta ugyan a közbiztonsági szerződés teljesítését, de minden igyekezete nem a szerződés rendelkezésinek becsületes végrehajtására, hanem az azok kijátszására irányul.

Érdemes rövid pillantást vetni arra is, miképen váltotta be a cseh állam vállalt kötelezettségét a ruszin autonómiával szemben.

A szerződés aláírása után tizenhét esztendő telt el. A helyzet pedig az, hogy Ruszinszónak még mindig nincs autonómiája. Sem tartománygyűlése, sem megígért önkormányzata. Sőt még területe sincs végleg megállapítva.

A folytonos sürgetések ellenére a cseh kormány egyre halogatja az autonómia megadását. Amire megvan

"/ Lásd. Steier Lajos: A csehek ruszinszói politikája /Magyar Szemle 1929. 24 sz./ és Gogolák Lajos: Ruszinszók a cseh politikában /Magyar Szemle 1936. 102 sz./ c. tanulmányát.

a maga politikai oka.

A ruszin terület a magyar impérium alatt félreeső csendes, jelentéktelen zuga volt Középeurópának. Ma veszedelmes viharsarok. Lengyelország, Magyarország, Csehszlovákia és Románia érdekei ütköznek ezen a helyen.

Ruszinszék csupán külpolitikai célú objektum Csehszlovákia részéről, belpolitikailag kevésbé érdekli.

Jelentősége abban áll, hogy ezen át érintkezik az szövetségesével Romániával, egyszersmind hid számára az oroszszovjet felé.

Olyan színben tűnik fel a dolog, mintha ezt a földet Szovjet-ország számára tartogatná s ezért erősíti ott az ukrán törekvéseket és a pravoszláv mozgalmakat.

A csehszlovák köztársaság és Szovjet-ország között 1935-ben megkötött katonai szerződés teljesen nyilvánvalóvá tette, hogy ez a terület a szovjet légi flottájának fő támaszpontja lesz egy esetleges európai háború kitörése esetén. A fővárosául kijelölt Ungváron hatalmas katonai repülőtér épül e cél szolgálatában.

Ilyen körülmények között egyáltalán nem lehet számítani arra, hogy Csehszlovákia egyhamar teljesítse a kisebbségi szerződésben a Kárpátalja autonómiájának megadását illetőleg vállalt ünnepélyes kötelezettségét.

1919. A kisebbségi szerződés végrehajtása Romániában.

A Párisban 1919 dec.9-én aláírt román kisebbségi szerződés bevezetésében kimondja, hogy Románia „saját akaratából a szabadság és igazságosság határozott biztosítékait óhajtja megadni mind a régi román királyság minden lakójának, mind pedig az újonnan hozzácsatolt területek lakóinak és pedig fajra, nyelvre vagy vallásra tekintet nélkül.”

Sajnos ezek a szép szavak csak papíron maradtak. Az életbe, a gyakorlatba át nem plántálták őket. Sőt ellenkezőleg. A magyar kisebbséggel szemben az üldözés, a háttérbe szorítás, románosítás minden eszközét felhasználták, még pedig a cseh módszereket messze meghaladó brutalitással és balkáni ravaszsággal.

Az alábbiakban rövid áttekintését adjuk, miként adták meg a románok „a szabadság és igazságosság határozott biztosítékait”, a magyar kisebbségnek politikai téren, azután gazdasági téren /földbirtokreform/, a kulturális élet terén /erdélyi kulturzóna/, egyházi téren /az erdélyi r.kath. Státus harcai/, végül az állami és társadalmi élet egyéb vonatkozásaiban.

Az európai államok között Románia a legújabb keletiek közé tartozik. Századokig élt a korrumpált török

... alatt, melynek levantinus erkölcsi felfogását
 ma sem tudta végleg levetkőzni. A Hohenzollern családból származott Károly, Románia első királya igyekezett európai színvonalat vinni a román állami és társadalmi életbe és közigazgatásba, de nem sok sikerrel. Ezt maguk a műveltebb román vezető férfiak is sokszor fájdalmasan hangoztatták nyilatkozataikban.

1918-ben még így ír az Adeverul, Románia vezető lapja: „Nincs a román királyság úgy megszervezve, hogy olyan országokat, mint Erdély és Bukovina, magába olvaszthasson. A monarchia románjai hat hónapig sem volnának képesek elviselni a román közigazgatást.”.

És valóban a sokkal magasabb műveltségű Erdély románjai maguk is keservesen érzik a régi királyságbeli /az ő kifejezésük szerint: regátbeli/ közigazgatás balkáni módszereit és korruptségát. Mennyivel inkább érzi ezt az erdélyi magyarság, mellyel szemben sokkal kevésbé tudja megkötöttnek magát, mint fajtestvéreivel szemben.

Az impérium-változás után 1918 dec. 2-án az erdélyi románok, kimondván a Romániához való csatlakozást a gyulafehérvári nemzetgyűlésen, egy tizenöt tagból álló kormányzó tanácsot /Consiliul Dirigent/ választottak. Ez kormányozta Erdélyt 1920 április 10-ig, mikor is az

Avarosan^{cau} kormány egy rendelettel működését megszüntette. A Consiliu^m Dirigent másfél évig kormányozta Erdélyt. Ez a másfél év volt az erdélyi magyar kisebbségi élet legszomorubb korszaka. Ekkor folyt legerősebben a magyar intelligencia kiüldözése, az esküt nem tett tisztviselők elbocsátása, az iskolák elvétele, vagy bezárása a kényszerbérletek, lakásrekvi^zálások stb.” /

A Consiliu^m Dirigent a régi magyar törvények érvényét fenntartotta. A nemzetiségi törvényét is, persze a magyar és román szerepét felcserélve benne, azonban a magyar kisebbség javát szolgáló intézkedéseket nem teljesítette.

Ennek a kormányzó tanácsnak megszűnte után a román kormány vezértitkárságot /utóbb vezérigazgatóságot szervezett Kolozsvárott, ennek útján intézte az állami igazgatást. A magyar tisztviselők helyébe a legvegyesebb, hozzá nem értő elemeket hozta. Pópák, tanítók, vasuti bakterek lettek közigazgatási tisztviselők. A gyakorlatlan, képzettség nélküli tisztviselők rohamosan süllyesztették^{alá} a közigazgatás régi színvonalát.

1923-ban a Bratiănu kormány elkészítette a centra-

” / Szász Zsombor: Erdély román közigazgatása. Magyar Szemle. 1929. 26 sz. /

lizált kormányzatról szóló törvénytervezetét, mely 1925-ben törvénnyé is vál^hta maguk az erdélyi román politikusok is a törvény tervezetének parlaménti tárgyalásakor erősen vitatták a régi autonóm köziggatás meg-hagyását.

1928 őszén megbukott a liberális kormányzat és az erdélyi származásu, magyar parlamenti gyakorlatban felnö^{tt} Maniu vezetése alatt a nemzeti parasztpárt vette át az uralmat, melytől az erdélyi magyarság sok jót várt, mely azonban a hatalomra jutva, megfeledekezett mindazon ígéreteiről, melyeket az erdélyi kisebbségek helyzetének megjavítására tett.

Az új kormány Stere Constantiu román közjogász-szal új közigazgatási törvénytervezetet készítettett, melyet gyorsan letárgyalva, törvénnyé tettek. Részben a magyar, részben az orosz közigazgatást vették mintául és a községen alapuló önkormányzati rendszert létesítették a megye-rendszer fenntartásával. A megyéket hét kerületbe /régioni/ osztották be, Kolozsvár, Temesvár, Bukarest, Crajova, Jassy, Csernek^vitz, és Kisenev székhelyekkel.

A Magyar Párt e törvény intézkedéseit nem kifogásolta, csupán hiányait sorolta fel és különösen azt

rótta fel hibájául, hogy a kisebbségekre vonatkozó intézkedések hiányzanak belőle.

Általában az jellemzi a Romániában váltakozó kormányokat, hogy kormányrajutás előtt megígérik a kisebbségek jogainak kodifikációját egy rendszeres kisebbségi törvénnyel. Kormányrajutásuk után azonban erről mindig következetesen megfeledkeznek.

Románia különben már a kisebbségi szerződést is csak hosszas húzavona után, a nagyhatalmak erélyes fellépésének engedve írta alá. Azt törvényei közé nem iktatta. Vezérpolitikusai mindig is hangszították, hogy államuk szuverénitását sértik a kisebbségi szerződések rendelkezései. Nem egy törvényük van, mely a kisebbségi szerződéssel merőben ellentétes intézkedéseket tartalmaz.

Ilyen pl. az 1919 szeptember 20-án hozott Erdélyre vonatkozó egyházttörvény és az 1920 nov. 20-ki kormányrendelettel kiadott végrehajtási utasítása.

E törvény kisajátítandónak jelent ki minden olyan földbirtokot, melynek tulajdonosa idegen állampolgár, vagy bármily módon idegenné vált. Kényszerbérletbe adandónak jelent ki minden magyar földbirtokot 200 hold minimumig, aminek nyilvánvaló célja

az erdélyi magyarföldbirtokosság tönkretétele és a kisebbségi jogokról szóló rendelkezések kijátszása.

A m. kir. külügyminisztérium 1920 dec. 31-én e törvény ellen petíciót nyújtott be a Nemzetek Szövetségéhez. Ennek azonban semmiféle eredménye nem lett.

Az erdélyi magyar földbirtokosok nagy részét a törvény alapján birtokaikból kiforgatták. Megváltási árul nevetségesen csekély összegeket állapítottak meg. Készpénz helyett bonokat adtak, melyeknek beváltását a birtokosok legtöbbször hiába szorgalmazták.

Gazdasági téren egyéb súlyosan sérelmes intézkedések is történtek.

Az erdélyi Magyar Párt közgazdasági szakosztályának a Székelyudvarhelyen 1928 okt. 13-án tartott nyilvános gyűlés elé terjesztett jelentése részletesen sorolja fel e sérelmeket, melyek közül legsúlyosabbak a következők:

A váltakozó román kormányok, főleg a különböző nacionalizálásokkal igyekeztek megrendíteni a magyar kisebbség gazdasági alapjait. Állami intézkedésekkel kényszerítették a kisebbségi pénzintézeteket és ipari vállalatokat, hogy igazgatóságaikba román

kor polibikusokat vegyenek be. Ezzel egyrészt a politikusoknak munkanélküli jövedelmeket biztosítottak, ami még a kisebbik baj volt. Nagyobb baj az volt, hogy megindították az elrománosítási folyamatot, ami a nacionalizált intézetek és vállalatok magyar alkalmazottainak és munkásainak elbocsátásával és románokkal való felcserélésével járt.

Az iparosság is súlyosan érzi kisebbséghez tartozó voltát. Igazságtalan adóterhek, az állami támogatás teljes hiánya, a közigazgatás ellenszenvet eláruló, zaklató intézkedései azt eredményezték, hogy e természeti kincsekben gazdag ország kisipara haldoklik, az iparosok 70 - 80 százalékánál urrá lett a nyomoruság. Az iparosok ezerszámra adják vissza iparengedélyeiket. Virágzó üzemek százanként pusztulnak el. Az iparosok egyrésze évtizedeken át összekuporgatott vagyonának romjaiból él, másik része pedig a könyörtelen hitel hálójában vergődik.

A regát éppenugy kizsákmányolandó gyarmatnak nézi Erdélyt, mint a csehek Szlovenszkrét.

Hogy maguk az erdélyi románok is látják és érzik ezt, annak frappáns bizonyítéka a román ellenzéki pártok 1923 március havában kiadott egy nyilat-

kezata, melyben többek között ezt írják: „Az új tartományok is parafájdalmasan érzi ezt a brutális és önző politikát. A kormány az erdélyi iparnak milliárdokkal tartozik, amelyeknek fizetését megtagadja. Az új tartományoknak legjelentékenyebb bánya- és erődvállalatai kénytelenek a nacionalizálás ürügye alatt magukat alávetni a liberális párti bankoknak. Ennek a formulának - nacionalizálás - sajátosságos jelentése van Romániában. Lényegében annyit jelent, hogy e vállalatoknak tökéjében a liberális párt tagjainak vagy intézményeinek birtokába kerüljön. E gazdasági sovinizmus álarca alatt tulajdonképpen legvakmerőbb kísérlete rejlik annak, hogy ez országok összes javait megszerezze magának egynéhány politikai és fináncchatalmasság.” /

Súlyos teher az erdélyi magyarságon az adóterhek igazságtalan kivetése. Kisebbségi vidékeken az adóalap magasabban van megállapítva, mint másutt. Így 1923-ban a földadókulcs megállapításánál Csikmegyében a háborúelőtti adónak harmincszorosát, Udvarhely megyében huszonháromszorosát vetették ki,

/ Nyujtódi Gáspár: Az erdélyi magyarság gazdasági sérelmei. Magyar Szemle 1929.24 szám./

mig Arad, Szatmár és Biharmegyékben, noha e megyék talajszókkal termékenyebb, tekintettel román többségű lakosságukra, csak kilencszeresét. Ugyanilyen az eljárás a házadó kivetésénél.

1926-ban a román szenátus egy tagja kiszámította, hogy a világháború utáni években annyi adót vetettek ki, ha azok befolyának, kétszerannyi jövedelme volna a román államnak, mint amennyit a költségvetés előirányoz. Hová lesz a töménytelen előirt adó? A magyarázat az, hogy a regátban senki sem fizeti meg egész adótartozását, vagy éppen semmit sem fizet. Ami adót a régi királyságban be nem fizetnek, azt a szerencsétlen Erdélyen akarják behajtani.

Az adóbehajtás hihetetlenül korrump. A törvény előírja az adónak adókönyvecskébe beírását, melyet az adózónak tartoznának a hatóságok kiadni, hogy tudhassa, mi az adótartozása és mit fizetett már be belőle. Ezeket a könyvecskéket egyszerűen nem adják ki, hogy az ellenőrzés lehetetlen legyen.

Pótadók és illesek kivetése az adóhivatalok tetszésétől függ. Ez a rendszer hajszálíg hasonló ahhoz a harácsrendszerhez, mely még a török uralom alatt divott a régi román területen.

Az iparkamarák vezetéséből a kisebbséghez tar-

tozó szakemberek csaknem egészen ki vannak zárva. A magyar többségű megyékben a kamarákat meg sem alakították.

A kisebbségi pénzintézetekkel szemben a Banca Nationala a hitelnyújtásnál a legnagyobb rosszakarrattal jár el. -

Kulturális téren ugyan-ez a rosszakarat nyilvánul meg, de talán még kiszámítottabban és erőszakosabban.

Példa rá a hirhedt román kulturzóna, melynél csufosabb kijátszása a kisebbségi szerződésnek el nem képzelhető.

Tudjuk, hogy a románok által aláírt kisebbségi szerződés egy külön pontja tartalmazza a román államnak azt a kötelezettségét, hogy a nagy tömegekben összefüggően együttélő székelységnek kulturális autonómiát ad. Ez azonban nem történt meg. Ellenben megalkotta a román kormány kötelezettségével merőben ellentétesen az erdélyi kulturzónát, mely nemhogy a székely kulturális öntudat erősítését szolgálná, ami a kisebbségi szerződésnek kikötésének intenciója, hanem ellenkezőleg a székely öntudat és fajta jelleg teljes megsemmisítését, a székelyek elrománosítását tűzte ki céljául.

Mi hát ez a kulturzóna?

A román közoktatásügyi miniszter 1924 május 3-án 40771 szám alatt egy rendeletet adott ki, melyben a „kulturzóna„ felállítását rendelte el. Ugyanezt rendelte el az 1924 június 26-án megszavazott állami népoktatási törvény 159 §-a is. A kulturzóna területe a vegyes lakosságú, de főleg kisebbségek által lakott ~~területeket~~ vidékeket foglalja magában. Máramaros, Szatmár, Szilágy, Bihar, Temes, Torontál, Háromszék, Csik megyéket és egy pár bukovinai, besszarábiai és dobroudzsai határmegyét. Érdekes, hogy a szászok lakta terület nincs köztük. Ebben a kulturzónában kifejezetten a román nevelés intenzívebbé ~~tétele~~ tétele ügyében minél több, kisebbségi nyelven nem tudó, regátbéli román tanítót igyekezett elhelyezni a román kormány. E célból az ilyen tanítónak az átköltözési költségen kívül 50 %-os fizetési pótlékot ad s végleges letelepedése esetén fizetése három évenként automaticæ emelkedik, azonkívül 10 hold területű földbirtokot kap az államtól ingyen.

Ennek az intézkedésnek az éle nyilvánvalóan elsősorban az erdélyi magyarság ellen irányul. Ami kitűnik a következő számadatokból.”

” A számadatok az erdélyi Magyar Pártnak 1930 szept. 2-án a Népszövetségi Tanácshoz beadott peticiójából

A háború előtt Magyarországhoz tartozott területen létesített kulturzóna 47415 km² területet foglal magában 2324523 lakossal, akik közül 1102648, vagyis az összlakosságnak 47.5 %-a magyar anyanyelvű a 47.6 %-ot tevő összesen 1107028 románnal szemben.

A kulturzóna a Magyarországtól átcsatolt egész területnek 46.5 %-át s az átcsatolt összes lakosságnak 44.5 %-át, az anektált magyaroknak pedig 66.4 %-át magában foglalja, ami annyit jelent, hogy az anektált magyarok kétharmada a kulturzóna erőszakosan románosító hatalma alá került.

A 16096 km²-t kitevő Székelyföldön az 1910 évi utolsó magyar népszámlálás szerint 637562 lakos élt s ezek 78.7 %-a vagyis 502030 székely s csak 18.1 %-a vagyis 115744 a román.

Ennek a területnek a számára rendeli el a románokkal kötött kisebbségi szerződés a székely kulturális autonómiát, mely helyett - az ünnepélyesen vállalt kötelezettség megcsufolásával - a tüzzel-vassal románosító kulturzónát valósította meg a román állam.

A kisebbségi szerződés 11. §-a a kisebbségi kulturális autonómiát rendelt erre a területre, ahol tehát állami iskolát de ^{úgy} ~~is~~ nem is állíthatna a román kormány. Ellenben ugyanezt a területet a román kormány

zat és törvényhozás olyannak minősítette, melyen a román oktatás intenzivitása iskolában és iskolán kívül a magyarság rovására osztott busás prémiumokkal intézményesítendő.

A törvény 50, 161, 163, 171 és 179 §-ai azt rendelik, hogy a zónában, főleg a nem románok által lakott területeken állami iskolák létesítendők, amelyeknek minden terhét a községek viselik. Nyilvánvaló a tendencia: a székely községekre a román tannyelvű iskolák fenntartásával olyan terhet hárítani, hogy ne maradjon anyagi erejük saját, magyar tannyelvű felekezeti iskoláik fenntartására.

Brtianu Vintilla miniszterelnök 1926 október havában egy hivatalos nyilatkozatában kijelentette, hogy az új Romániában a régi kulturákat le kell rombolni s azon építeni fel az új román kulturát. A sikerhez nincs egyébbre szükség, csak bátorságra.”

A kulturazóna ilyen etén megalkotása megmutatta, hogy a román kormányzatban megvolt a bátorság. És vajjon mit szolt a Népszövetség az ünnepelesen vállalt kötelezettségek ilyen lábbal tiprásához?

”/ Papp József: Az erdélyi kulturazóna ügye a népszövetség előtt. Magyar Szemle. 1932. 63 szám./

Az erdélyi Magyar Párt 1930 szept. 2-án a kulturzóna ügyében a sérelmeket részletesen kifejtő petíciót nyújtott be a Nemzetek Szövetsége Tanácsához. A főtitkárság véleményezésre kiadta a román kormánynak, mely válaszáat 1931 jan. 9-én adta be. Természetesen élénk tagadással igyekezett gyöngíteni a petíció vádjait, a székely kulturális autonomiára vonatkozó kötelezettségeiről azonban óvatosan hallgatott.

A kisebbségi hármass bizottság 1931 május 20-án tárgyalta a petíciót és „ugy vélte, hogy számára lehetségessé vált a kérés vizsgálatának a befejezése a román kormány által szolgáltatott felvilágosítások alapján anélkül, hogy a Tanács figyelmét arra felhívna„. A székely kulturális autonomiára vonatkozó román kötelezettségről szintén nem emlékezett meg.

A petíció tehát még csak a Népszövetségi Tanács elé sem került.

Tisztán politikai okból: a Tanács tagállamainak kényelmetlen lett volna az egykori szövetséges belső ügyeit szelöztetni. A petíció minden tényleges haszna az volt, hogy teljes szövegében megjelent a Népszövetségi Journal Officielben.

A román kormány azzal igyekezett elfogadható magyarázatát adni a kulturzóna létesítésének, hogy a ma-

gyar uralom alatt elhanyagolt román tömegek szellemi színvonalát akarja emelni. Ez a magyarázat megállaná a helyét ha igaz volna. De nem igaz.

A magyar impérium, bár semmiféle szerződéses kötelezettsége ez irányban nem volt, nem hanyagolta el a román lakosság kulturális ügyeit. Sőt ellenkezőleg. Koronatamu rá Onosifer Ghibu kolozsvári román egyetem tanár, a magyar iskolák mai legnagyobb ellensége, aki a magyar uralom alatt az erdélyi gör. keleti püspökség román tannyelvű iskoláinak főfelügyelője volt. Bukarestben 1915-ben kiadott *Scola Romaneasca* c. munkéjában a következő ~~ad~~ adatokat sorakoztatja fel az erdélyi románok iskolaügyéről: 1911-ben a négy erdélyi görög keleti püspökségnek 1552 román tannyelvű iskolája volt. A négy görög katolikus püspökségnek 1096 felekezeti iskolát tartott fenn. Ezenkívül volt 165 községi román iskola. Összesen volt tehát 2813 autonóm román iskola, melyekben 3353 román tanító tanított, természetesen román nyelven. Ezek a tanítók a magyar államtól az állami költségvetésbe felvett fizetéskiegészítést kaptak. 1913-ban ez kétfélmillió aranykoronát tett ki.

Tehát semmiféle, még erkölcsi jogosultsága sem volt az erdélyi kulturzóna létesítésének, mellyel azért

foglalkoztunk részletesebben, mert legkiáltóbb példája az erdélyi magyar kisebbség kulturális elnyomásának. -

Egyébb sérelmek azonban e téren még bőven adódnak.

Ilyen többek között a névvegyelemzés következetes keresztülvitele.

Hogy valamelyik gyermek román, vagy magyar tannyelvű iskolába járjon-e, azt nem a szülő, hanem a román iskola igazgatója dönti el, és pedig felebbezhetetlenül. Hiába nem ért semmi más nyelven a gyermek csak magyarul, mégis román tannyelvű iskolába kell járnia, ha pl. görög keleti vallású, vagy neve román hangzású, vagy valamelyik őse román volt. Román hivatalos felfogás szerint az ilyen gyermek elmagyarosított román, akit vissza kell románosítani, hiába tiltakozik a szülő és gyermek ellene egyaránt.

A magyar anyanyelvű zsidók csak ~~hebrai~~ román, vagy héber iskolába járhatnak. A szombatosok leszámításait, noha székelyek, zsidó fajnak tekintik és szintén tilos gyermekeik számára a magyar iskola.

A magyar felekezeti iskolák semminemű államsegélyben nem részesülnek, de vizsgadíj és tandíj címén az állannak külön tartóznak adózni. /Magánoktatási törvény

54 és 59 §/. A magyar lakosság csupán nagy erkölcsi és anyagi áldozatokkal tudja saját erejéből fenntartani magyar tannyelvű iskoláit, de ezen felül köteles a román állami iskola építkezési, felszerelési és fenntartási költségét is viselni.”/

Hogy a tanítószágból mennyire kiszorították a magyar elemet, mutatja pl. az, hogy a tulnyomó magyar többségű Csik megye 200 állami tanítója közül 96 román, Marostorda 400 állami tanítója közül 330 román.

A magyar tannyelvű felekezeti iskolákat a hatóságok valósággal üldözik. Főleg egészségügyi és felszerelési hiányosságok ürügyével, ahol lehet bezárják. A lakosság önfeláldozó erőfeszítéssel ujjonnan létesített magyar iskolák fennmaradását öblük telhetőleg megnehezítik, főleg a nyilvánossági jog megtagadása útján. Ez igen veszedelmes és szívesen használt fegyvere a román hatóságoknak. Nyilvánossági jog nélkül ugyanis az iskola elsorvad, mert a belőle kikerült ifjúság nem tud elhelyezkedni.”/

Az ovódák szintén elsőrendű eszközei a románosítási törekvéseknek. A majdnem teljesen román Hunyad me-

”/ Barabás Endre: Az erdélyi kulturzónák. Magyar Szemle 1928.6 szám./

”/ Késmárky György: Trianoni kisebbségek. Magyar Szemle 1928. 14 szám./

gyében 326,590 román lakos részére csak 38 állami ovodát tart fent az állam, ellenben a csaknem kizárólagosan székely Csik megyében 132,196 székely 59 községében 52 állami ovodát tart fenn az állam. A székelyek hátlásak is volnának ezért a megható gondoskodásért, ha az ovodák tanítási nyelve nem román volna s az alkalmazott ovónők csaknem kivétel nélkül magyarul nem tudó regáti nők nem volnának.

Háromszék megyében 47 községben létesített az állam ovodát s a 78.5 %-ban magyar gyermekeket 63 ovónő gondozza, akiknek azonban 72 %-a magyarul nem tud. —

A románok még a magyar uralom idején jól meg^{tal}tanultak hogy a nemzeti fennmaradás legfőbb biztositéka az autonom nemzeti egyház. Az egyházi élet keretei között meg is szerveztek maguknak minden eszközt a román kultúra fentartására.

Most mikor változott a helyzet és ők lettek uralkodó nemzetté, ugyancsak felhasználják tapasztalataikat, de ellenünk, a magyarság ilyen fellegetvárainak lerontására.

Innen magyarázható az a szívós harc, melyet egyházi téren a román kormányok a magyar egyházak, elsősorban az erdélyi r.kath. Státus ellen folytatnak.

Az erdélyi 1653 évi Approbatae Constitutiones c.

törvénygyűjtemény I. részének I. című 3. szakasz^a/el-
rendelte, hogy az erdélyi négy bevett vallás /róm.kat.
lutheránus, református, unitárius/ a maga egyházkormány-
zati ügyeit testületi szervezettel intézze. Ez a szer-
vezet lelkiügyeket nem, hanem az összes olyan teendő-
ket látta el, amelyek törvényhozó, végrehajtó, fegyel-
mező, vagyoni, iskola-és templomfelügyeleti természet-
űek voltak. Az erdélyi kathólikusok önkormányzata
ettől datálódik."/

A Habsburgok uralma alá került Erdélyben is fenn-
maradt ez a szervezet 1767-ig, amikor is Mária Teré-
zia a törvényhozás megkérdezése nélkül a kath. célu
erdélyi alapok kezelését az erdélyi kormányzók mel-
lett létesített ugynevezett r.kath. Commissió-ra biz-
ta. Az 1790/91-ki országgyűlés a régi állapot vissza-
állítását sürgette, de ez csak 1848-ban valósult meg,
amikor is Kovács Miklós püspök elnöklete alatt egy
szervező bizottság a történeti jogok és hagyományok
alapján elkészítette a Státus szervezeti szabályzatát.
1867-től kezdve e szervezet alapján működött a r.kath
Státus Erdélyben.

"/ Paál Árpád: Az erdélyi magyar kathólikusok
önkormányzata. Magyar Szemle 1932. 59 szám./

Az impérium-változás után a román kormányok igyekeztek a Státust felbomlasztani mert a magyar kultúra védőbástyáját látták benne. Román felfogás szerint a Státus államjavadat kezel, melyeket vissza kell juttatni a román államnak. A román államnak ez uton kell elérnie azt, hogy az erdélyi kathólikusok magyar jellegű intézményeit romanizálhassa.

A román kormány hosszas tárgyalásokat folytatott e célból a Szent Székkel, melyel 1932 május havában sikerült is megegyeznie. Az erdélyi kat. Státus megszűnt, azonban az erdélyi kathólikusok mégis kaptak valamilyes egyházi kormányzó tanácsot, mely azonban megközelítőleg sem képes a romanizáló törekvésekkel szemben azt az ellenállást tanusítani, mint amelyet a Státus volt képes kifejteni. -

Az egyre erősödő nyomással szemben az erdélyi magyar egyházfők /a román kat. ref. és unitárius egyházak fejei/ összefogtak és 1925 május 6-án petíciót nyújtottak be a Nemzetek Szövetségéhez, amelyben kimutatták, hogy a nem nyilvános oktatásról szóló román törvényjavaslat több pontban ellenkezik a kisebbségi szerződéssel s ez ellen orvoslást kérnek. Természetesen a Népszövetség kisebbségvédelmi mai szervezete

mellett ennek apeticiónak sem lett eredménye.

Az erőszakos románositás folyik tovább zavartalanul. Ujabbán a nyelvvizsgák erőszakolásával és igazságtalan kezelésével fosztanak meg sok magyar tisztviselőt állásától és nyugdíjától.

Régi magyar iskolákat bezárnak, vagy románá alakítanak át.

Gyergyószentmiklóson /az 1920-as népszámlálás szerint/ 7994 magyar 466 román lakossal / az ottani magyar állami gimnáziumot románá alakították át, a magyar párhuzamos osztályokat is megszüntették.

A csaknem szinmagyar Csikszeredán a magyar polgári leányiskolából román fiu-és leány-gimnáziumot alakítottak, ahol még szünet közben sem szabad magyarul beszélni.

Háromszéken /80 % magyar/ a tanítóképzőt, fiu-és leánygimnáziumot az összes polgári iskolákat román tannyelvüvé alakították át. A megyében most már nincs egyetlen magyar tannyelvü állami középiskola sem.

Udvárhelyen 6 román elemi iskola működik. Ebben a szinmagyar városban 547 magyar gyermek kényszerül román tannyelvü iskolában tanulni.

Marosvásárhelyen, ahol az 1920 évi román népszámlálás szerint 23,178 magyar lakossal szemben csak

3947 román lakik, sem a városban, sem a megyében nincs egyetlen magyar anyanyelvű állami iskola."/

Az erőszakos románosítás azonban nem csupán a kormány részéről mutatkozó törekvés. A román társadalom tulzó sovinizmusával minden téren segítő társa a hatósági törekvéseknek.

Legujabban a „numerus valachicus„ mozgalomban szervezkednek a magyarellenes társadalmi erők."/

A mozgalom bevezetője a Curentul című román napilap körkérdése - szerinte „népszavazása„ - volt, melyet olvasóihoz intézett 1934 február havában.

160000 kérdőlevelet küldött szét, melyekben 7 kérdésre kért választ olvasóitól. A kérdésekkel annak tisztázását kívánta elérni, vajjon Romániában a román elem nincs-e inferiőrissabb helyzetben a kisebbségekkel szemben s ha igen, mi a teendő.

A beérkezett válaszokat hónapokon át közölte a lap. A válaszok tulnyomó része türelmetlen, kisebbség~~g~~-elnyomó tendenciájú volt. Kevés választ megértő a kisebbségekkel szemben. A válaszok tulnyomó többsége szerint: a románság inferiőriss az ujonnan szerzett tartományokban a kisebbségekkel szemben kulturális

"/ Papp József idézett m.

"/ L. Szász Zsombor tanulmányait: Numerus valachicus. Magy.Szemle.1935 93 és 94 sz.

és gazdasági téren egyaránt. Az orvosság: a kisebbségek visszaszorítása bármily eszközzel. Az eszközökben széjjelágazók voltak a vélemények. Egyben azonban egyetértettek: a román államvezetés és közigazgatás romlott és korrump, ezen segíteni kell.

A román társadalom ilyen megnyilatkozása után Vajda Sándor volt miniszter, aki még a magyar parlamentben szerzett szónoki és politikai gyakorlatot, vette kezébe az irányítást és 1935 február 25-re Kolozsvárra társadalmi nagygyűlést hívott egybe. Itt tartotta meg első nagyszabású beszédét a numerus valachicus ügyében, mellyel a türelmetlen, kisebbségellenes társadalmi szervezkedés megindult. Statisztikai tabellákkal igyekezett kimutatni, hogy az ujanan szerzett tartományokban a gyári és ipari vállalatoknál, a szabad foglalkozásokban, sőt az állami hivataloknál is a románság sokkal kisebb percentben van elhelyezkedve, mint amennyi az országos arányszáma. Követelte ennek a helyzetnek törvényes intézkedésekkel való megváltoztatását.

A románság örömmel fogadta a kiadott jelszót s a kisebbségek elnyomása és pozícióikból való kiszorítása az eddiginél is erősebb ütemben folytatódott.

A nyelvvizsgákat megszigorították. Igen sok

tisztviselőt bocsátottak el azon az alapon, hogy nem bírják kellően az államnyelvet. A még nem véglegesített tanárokat ugynevezett „capacitáta„ vizsgára rendelték s ennek eredményétől tették függővé kinevezésüket. 1935-ben 37 jelentkező közül csak háromat engedtek át a vizsgán. Így fogják elérni, hogy a kisebbségi középiskolák magyar tanerők nélkül maradnak.

Az 1934/35 tanévvégi érettségi vizsgákon a magyar ifjúság bukási százaléka 75 - 95 % körül mozgott, a román nyelvnek állítólagos nemtudása miatt.

A közigazgatási tisztviselők közül különösen nagy erővel szorítják ki a magyar elemet. Így történnhetett meg, hogy az egyik legmagyarabb városnak Marosvásárhelynek ma már nincs magyar alkalmazottja.

A bírói fórumok egyszer-mászor adnak ugyan jogorvoslatot a hozzáfordulóknak, de a hatóságok a bírói döntéseket nem tartják tiszteletben és nem veszik figyelembe az általános érvényű bírói döntvényeket sem.

Chele, a Székelyföld tanügyi főfelügyelője, a nyilvánosság előtt jelentette ki, hogy a bíróság döntéséről nézve nem jelent semmit, a bíróság tévedhet, ő azonban folytatja minden körülmények között „az elszékelyesedett románok visszarománosítását.“

A harc tehát folyik a kisebbségeknek minden téren való visszaszorításáért a kisebbségi szerződésben vállalt kötelezettségek teljes megcsufolásával.

Az államkormány és a hatóságok önkénye és elbizakodottsága a magyar kisebbséggel szemben akadálytalanul érvényesül. Hogy is ne érvényesülne egy olyan országban, melyről Negulescu bukaresti egyetemi tanár, Románia egyik legtanultabb politikusa az *Indreptarea* hasábjain így nyilatkozott:

„Nálunk diktatura szervezésének semmi értelme nincs, mert nálunk állandó diktatura van. A diktatura juttatott oda, ahol vagyunk. Volt-e nálunk valaha egyéb, mint diktatura? Alkotmányos életet éltünk-e eddig? Csak a naivak, tudatlanok, vagy a rosszhiszeműek állíthatják, hogy nálunk volt valaha alkotmányosság. Volt papíron, de nem a valóságban.”

6. A kisebbségi szerződés végrehajtása Jugo-
szláviában.

Ha a csehszlovák kisebbségi politikát úgy jellemezhetjük, hogy a külső formák lehető kimélésével „hideg terror-„ral dolgozik, a román kisebbségi politika balkáni ravaszsággal és kétszínűséggel, akkor a szerbek részéről meg nem tagadhatjuk a nyers őszinteséget. A szerb kisebbségi politika jellemző vonása a nyers és nem titkolt erőszak.

Nyíltan vallják azt, amit pl. a szabadkai Princip című lap 1932 szept. 23-ki száma ilyenformán fejez ki:

„A pánszlávizmusnak politikai és kulturális inváziójával - amely a kisantant szervezetében testesül meg - el kell érnie a magyar faj összeomlását. A magyar faj likvidálása a háboru utáni és felébredt szlávsnak legelő feladata. Néhány évtized alatt szisztemikus és agresszív szláv imperialista politikával el kell foglalni a kicsiny magyar oázist a szulejmán-árpádi kulturának ezt az egyetlen és utolsó európai tatár maradványát. Magyarországnak el kell tűnnie Európa térképéről.... A kisebbségek nem gondja Európának, mert Európa csak a nacionalis ma-

gorítások megerősítése által tud konszolidálódni. Ennek a folyamatnak viszont a konzekvenciája és kötelessége: asszimilálni a kisebbségeket és evolúció által egyáltalán eltüntetni őket az európai politika felszínéről.”⁷

Az elcsatolt Délvidék magyarsága 472,409 lélekszámával Jugoszlávia összlakosságának mintegy 5 %-át teszi. A magyarság zöme az u.n. „Vajdaságban,” /Dunabánság/ lakik, ahol arányszáma a többi nemzetiségekkel szemben így alakul az 1930 évi szerb népszámlálás szerint: szerb és horvát 36.49 %, magyar 34.24 %, német 22.18 %, tót és ruthén 5.8 %.

Ezen a területen tehát éppen úgy, mint a Felvidéken, kevés joggal lehet kisebbségről beszélni, mint inkább arányszámban egymáshoz közelálló nemzetekről. Igazság szerint a szerb-horvát, magyar és német nemzetek egyenlő jogokkal való felruházása, minden téren való teljes egyenjogúságuk volna természetes állapot a Vajdaság területén, akkor is, ha kisebbségi szerződés nem is volna.

A tényleges helyzet azonban egészen más képet mutat.

⁷ Berkes József: A magyarság 10 éves élete az SHS. királyságban. Magyar Szemle 1928. 14 szám/.

A szerb hadsereg 1918 november havában vonult be Délmagyarországba.

1918 december elején Belgrádban a laibachi, zágrábi, szarajevói, ujvidéki délszláv nemzeti tanácsok kiküldöttei kiküldötték Szerbiával való egyesülésüket és a Karagyorgye dinasztia alatt a szerb-horvát-szlovén /SHS/ királyság megalakítását. A délvideki magyarság és németiség megkérdezése nélkül történt ez a megállapodás, melyre pedig a szerbek, mint „ a délszláv népek szabad akaratából folyó belső jogalapra„ szoktak hivatkozni.

Egészen 1922 január 26-ig, mikorra a békeszerződés rendelkezése szerinti optálási időszak lejárt, a magyarság ki volt zárva minden politikai jog gyakorlásából. A júgoszláv királyság alapvető törvényének, az ugynevezett „vid^{ev}édáni alkotmánynak„ /1921 jan.29/ létrejövetelében a magyarságnak semmi része nem volt.”

Az átmeneti három év alatt, éppen úgy mint Csehszlovákiában és Romániában a legvadabb üldözés és elnyomás jutott osztályrészül a magyarságnak. A menekült vonatok százai szállították magyar területre a

” / Berkes József: A magyar kisebbség politikai helyzete az S.H.S. államban. Magyar Szemle. 1928.5sz. /

kiüldözöttéket. A régi magyar tisztviselőket a legselejtesebb szerb elemmel váltották fel. Az új igazgatásban mint járási főnökök, jegyzők jutottak szerephez szerb kereskedők, örmesterek, politizáló suszterek, akik sem az adminisztrációhoz, sem a törvények alkalmazásához nem értettek.” /

1922-től az új állami élet lassanként kialakult és rendszeresebbé lett. De a kisebbségekkel, különösen a magyarsággal szemben az elnyomási törekvések mit sem vesztek erejükből.

A rendszeresebb szerb uralom azhal kezdette a magyarság elleni irtó hadjáratát, hogy egységét bontotta meg. A vajdasági magyarekat négy kerületbe osztotta szét. A Tiszajobbpartot Belgrádhoz, a Tiszabalpartot Szemendriához, közép és északi Bécskát és Barynyát Ujvidékhez, a Mura-menti részeket Marburghoz osztotta be, mint kerületi székhelyekhez.

Tíz év alatt /1918-1928/ az így megbontott magyarság közé 15000 szerb tisztviselői családot és több mint 10000 dobrovoljac családot telepített be.

A magyar földbirtokosságot az agrárreformmal tették tönkre. Az elvesztett földekért törvény szerint já-

ró kártalanításhoz vagy egyáltalán nem, vagy csak részben, hosszú utánjárás után tudtak hozzájutni. A meghagyott földek elviselhetetlen adókkal vannak sújtva. Az elvett földeket szerb igénylőknek juttatták, magyar földigénylőt nem ismertek el, magyart tehát földhöz nem juttattak. A nagybirtokok szétoztása folytán a magyar parasztok munka nélkül maradtak, proletár sorba süllyedtek”/

Súlyos sérelmek mutatkoznak az iskolaügy terén.

Ugy az elemi, mint a középiskolákat régi formájukban a szerb impérium megszüntette. Őmálló magyar iskola az SHS királyságban nincsen, csupán magyar párhuzamos osztályok. Éspedig a Vajdaságban 191 elemi, 19 polgári és 3 középiskolai ilyen vegyes intézet volt 1928-ban, azóta a helyzet rosszabbodott. A Horvátország és Szlovénia területén élő 85087 főnyi magyarságnak már egyetlen magyarnyelvű osztálya sincs.

A Vajdaság szerb-horvát lakosságának 572-vel több osztálya és 688-al több tanítója van, mint amennyi számarány szerint megilletné. Viszont a magyarságnak 320 osztállyal és 425 tanítóval kevesebbje van, mint amennyi lélekszámarány szerint megilletné.

305	szenb-horvát	lakosra	esik	egy osztály,
293	"	"	"	egy tanító, ellenben
723	magyar	"	"	egy osztály
1049	"	"	"	egy tanító.

Ez a néhány számadat eléggé megmutatja, mily módon érvényesül a kisebbségi szerződésben biztosított egyenlő elbánás."/

Magyar tanár-, vagy tanító és tanítónőképző, valamint ovónőképző nincsen az SHS államban, így a magyar tanerők kihalása után nem lesz utánpótlás. A még 1932-ben működött 37 magyar ovoda is meg fog szünni magyar ovonők hiányában.

A magyar növendékek számának leszorításában itt is hathatós eszköz a névvegyelemzés. Külön rendelet /O.S.N.14449/1922/ intézkedik arról, hogy a névvegyelemzés eredményes legyen. E rendelet értelmében a tanuló nemzeti hovatartozandóságát vagy az iskolai, vagy a közigazgatási hatóság bizonylata határozza meg. Ez a megállapítás pedig a szülők vezetéknevének hangzása alapján történik. Tehát minden német vezetéknev hordozóját németnek, minden szláv hangzású név viselőjét szlávnak igazolják s nem engedik a gyermeket

"/ Prokopy Imre: A jugoszláviai nemzeti kisebbségek helyzete. Magyar Szemle 1932. 64 szám./

magyar iskolába járni, még ha egy szót sem tudnak más nyelven, mint magyarul, úgy a szülők, mint a gyermekek. Az ottani magyarságnál elég gyakori Rác vezetéknévű családok gyermekei csakis szerb iskolába járhatnak, holott magyaranyelvűek. A szerbek szerint ezek mind elmagyarosodott szerbek, akiket „renacionalizálni„ kell.

A felekezeti és községi magyar iskolák ingó és ingatlan vagyonát - eddigelé minden kártalanítás nélkül - egyszerűen elkobozták és az iskolák fenntartására rendelt magyar alapokat és alapítványokat minden elszámolás nélkül más, mégpedig szerb nacionalista vagy kulturális célokra fordították.

A szerb parlamentális kormányt felváltó s jelenleg is uralkodó diktatórikus kormányzat által dekretált új iskolatörvény egyenszen megtiltja mindennemű és foku magániskolák létesítését, amivel merő ellenétbe került a szerb kisebbségi szerződés 8-ik cikkével. Ezt a nyilvánvaló szerződéssértést petícióval támadták meg, mely fölött azonban a Népszövetségi Tanács kisebbségi hármas bizottsága ridegen napirendre tért.” /

” / Prokopy Imre: i. m /

A kisebbségi szerződés rendelkezéseivel, sőt magának a jugoszláv 1929. évi népiskolai törvény 45. szakaszával ellentétben a népiskolák magyar tagozataiban a harmadik és negyedik osztályban a földrajzt és történelmet, sőt legtöbb osztályban a beszéd és értelemgyakorlatot és szántant is nem magyar, hanem államnyelven tanítják. Az 5-8 osztályokban, a polgári és szakiskolákban, leányiskolákban tisztán állami nyelven folyik a tanítás.

Kereskedelmi és iparostanoncok, gazdasági ismételőiskolák, ipari és kereskedelmi iskolák magyar tanuló anyanyelvükön nem részesülhetnek oktatásban.

Az 1931/32 tanévvel megszűntek a magyar tannyelvű polgári iskolai tagozatok. Az 1931. dec. 5-én szentesített polgári iskolai törvény ugyanis megszüntette őket, kimondván, hogy az oktatás a polgári iskolákban ezentúl kizárólag államnyelven történhetik.

A vajdasági magyarságnak egyetlen önálló középiskolája sincs. Magyar párhuzamos osztályok vannak a szabadkai nyolc osztályos gimnáziumban és a zentai négy osztályos algimnáziumban. Nagybecskerekén is volt négy párhuzamos gimn. osztály, ezt azonban az 1931/32 tanévvel megszüntették.

Irgalmatlanul bántak el az elcsatolt területek magyar könyvtáraival is. Az impériumváltozáskor az átcsatolt Délvidéken 77 tudományos és közművelődési, 630 népkönyvtár szolgálta a magyar közművelődés ügyét. Ezek egy részét szétszórták, a zentait felfűtötték, a szabadkait, versecit elárverezték. A városi és iskola könyvtárakat 1923-ban miniszteri rendeletre Belgrádba kellett szállítani. A magyarságra nézve ezek a könyvtárak elveszték.

Egyházi téren hasonló módon folyik a magyar kultúra erőszakos szétzüllesztése.

Az agrárreform elvette és ~~szét~~^{fel}fosztotta 518 holdig a r.kath. egyház minden ősi birtokát s ezzel megfosztotta a magyar kulturát szolgáló anyagi eszközétől. Az ottani magyar katholikusságnak nincs magyar tannyelvű lelkészképzője, papjait Zágrábban és Diaékován képezik az ottani theológiákon idegen szellemben.

A reformátusok szétszórva élnek. Egyházkerületük nincs, csak egyházmegyéjük. Lelkészképzőjük annál kevésbé. Alkotmányos zsinatot nem tarhattak. Vasárnapi iskolák, bibliakörök és más ilyenféle vallásos társu-

*/ Nánay Béla: A jugoszláviai magyar művelődés utja. Magyar Szemle. 1936. 102 szám./

lások után, a hatóságok örökös zaklatásaitól kísérve, nagy nehézséggel tudják fenntartani hiveikben a magyar faji öntudatot.

Az evangélikus egyház szervezete sincs még kiépítve. A hatóságok a két felekezet között nem is tesznek különbséget. A statisztikai felvételeknél mindkettőt „protestáns„ névvel jelölik.

A szerb alkotmány ugyan nem ismer államvallást, de facto azonban a pravoszlavia a hatóságok minden támogatását élvezi és kiváltságos államvallásnak tekinthető. ”f

Az egyesületi élet ugyancsak az erőszak és elnyomás jelenségeit mutatja kisebbségi vonatkozásokban.

Az impérium-változás első éveiben minden magyar egyesület tevékenysége be volt tiltva. 1921 óta olvasó és gazdakörök létesültek, valamint vallási egyesületek is. Egyes régi alakulatok is újraéledtek, de a hatóságok állandó rosszakaratu zaklatásai között folytatják küzdelmes életüket - ha folytathatják.

Igy pl. a szabadkai Magyar Népkört báni rendeletre bezárták. Működése megszűnt, de azért az adót évente kirótták rá. Az évek alatt felgyült adótartó-

”fBerkes József: A magyarság tíz éves élete az SHS királyságban. Magyar Szemle 1928.14 szám./

zás miatt azután ingóságait elárverezték.

Az 1936 évi állami költségvetésbe kulturális és jótékonyági egyesületek segélyére felvett több mint egy millió dinár segélyösszegeből a kisebbségi egyesületek közül a Vajdaságban mindössze kettő: a Polgári Magyar Daloskör és a német Frohsinn Dalosegyesület kapott 1200- 1200 dinárt, a többi mind szerb egyesületek között osztották szét. /Szrpszka Matica 18000, szerb nemzeti színház 22000, a szerb kulturális egyesületek szövetsége 24000 dinárt kapott stb./ helyett a kisebbségi szerződés a kisebbségi egyesületek lélekszámarány szerinti részeltetés^{ét} rendel el." /

A kisebbségi egyesületekre rákényszerítik az államnyelvet, működésüket ahol lehet akadályozzák. A gazdasági, ipari, sport-egyesületeket szerb felügyelet és irányítás alá vonták. A magyar dal, zene, sőt a magyar tánc is korlátozásoknak van alávetve. Cégtáblák és filmfeliratok csakis az állam nyelvén készíthetők.

„A gyülekezési és egyesülési jog s általában a politikai jogok szabad gyakorlását s ami ennek természetes velejárója: önálló kisebbségi politikai pártnak faji, felekezeti, vagy regionális alapon való meg-

” / Fekete Lajos: Magyar kisebbség Jugoszláviában.
Magyar Szemle, 1936-1937. évf. 1. sz. 1. old.

szervezését az 1931 szept. 3-i új alkotmány 13.cikke az új egyesületi törvény 12.cikke, valamint a nemzetgyűlési képviselők és a szenátorok választásáról szóló törvények egyaránt lehetelenné teszik, ami a magyar nemzeti kisebbségnek, mint önálló politikai tényezőnek a politikai életből és a parlamentből való teljes kizárását jelenti.”†

Igy magyarázható azután, hogy az 1923. évi képviselő választások alkalmával a magyarság teljes passzivitásba vonult. Az 1925. évi választásokkor a többségi terror miatt egyetlen magyar képviselő sem tudott bejutni a parlamentbe. Az 1927. évi újabb választások alkalmával mindössze két képviselő került be a képviselőházba és képviselte az egész jugoszláviai magyarságot.

Az impériumváltozáskor még a Vajdaság területén működött hat magyar állandó szintársulat működését betiltották, újat nem engedélyeztek. Magyar színelőadásokkal csak műkedvelők próbálkozhatnak a hatóságok állandó akadékoskodása közben.

A vajdasági magyar sajtó erős cenzura alatt áll. E területen 112 napilap és folyóirat jelenik meg, ebből 73 szláv nyelvű /7000 lélekre jut egy/, 28 magyar

nyelvű /14000 lélekre jut egy/, közöttük mindössze 4 napilap van.”/

Magyarországi napilapok és folyóiratok bizonyos körlátózással és időkénti visszavonásokkal kaptak ugyan beviteli engedélyt, de csak 1934 őszéig. A mar-seillei merénylet után teljes beviteli tilalom sújtotta őket.

Ugyancsak e merénylettel kapcsolatban történt a jugoszláviai magyarok tömeges kiutasítása is, melynek brutális keresztülvitele méltán felrázta egész Európa közvéleményét s ráirányította a világ figyelmét a jugoszláviai magyar kisebbség szomorú helyzetére.

Az a durva erőszak, mely a kiutasítás tényében és könyörtelen keresztülvételében megnyilvánult, bepillantást engedett ennek az államnak kisebbségi politikájába, mely a kisebbségi szerződésben szintén ünnepélyesen kötelezte magát a kisebbségi jogok tiszteletben tartására, mely azonban a szerződés rendelkezésein akkor gázol végig, amikor kedve tartja.

”/ Nánay Béla i.m. /

7. Népszövetségi gyakorlat a kisebbségek
jogvédelmében.

Az elmondottak után önkényt fölmerül a kérdés, hogyan lehetséges a kisebbségi jogok olyan semmibe-
vevése, amilyent az ellenséges utódállamok gyakorlata
felmutat, holott a Nemzetek Szövetsége a kisebbségi
jogvédelmet szerződésileg biztosította és azt ünne-
pélyesen a Nemzetek Szövetségének oltalma alá helyez-
te?

A magyarázatot az az eljárási mód adja meg, mely
a kisebbségi jogséremlék ügyében a Nemzetek Szövet-
ségénél kialakult.

Mikor a magyar béke delegáció gróf Apponyi Al-
bert vezetése alatt teljes felkészültséggel megje-
lent Párisban, érvelésének súlyát arra helyezte, hogy
Magyarország szétdarabolása nem csupán magyar szem-
pontból, hanem általános európai szempontokból is
helytelen intézkedés, mely a Dunavölgyének nemzeti-
ségi viszonyait, nemhogy javítani, hanem határozot-
tan rosszabbá fogja tenni.

Hivatkoztak arra, hogy a régi Magyarország 18
millió lakosa közül kerekén 10 millió a magyar, vagy-
is 54.5 %. Ellenben Csehszlovákiában 13.5 millió
lakosból csupán 6 millió a cseh /45.9 %/, Románia

16 millió lakosa közül 10 millió /65.9 %/ a román, Erdély lakosságának azonban közel a fele nem román, az SHS királyság 13.5 millió lakosából 5 millió /38%/ a szerb.

Ilyen körülmények között - fejtette ki álláspontját a békedelegáció vezetője - nem sokkal helyesebb volna-e az ezeréves Magyarország keretein belül meghagyni a nemzetiségeket és azoknak széleskörű autonómiát biztosítani, mintsem magyarokból és más magyarországi nemzetiségekből alkotni új impériumok alatt új elnyomott nemzetiségeket."/

A bevezetésben elmondottakból jól tudjuk, hogy hiába sorakoztatta fel megrendítő erővel s világhírű ékesszólásának minden szépségével, a meggyőző argumentumok egész tömegét a magyar békedelegáció vezére. Az érvek mind süket fülekre találtak. A békeszerződés szövegén változás nem történt. Mert hiszen tudjuk, hogy a szöveg mellé már lekötötték magukat a nagyhatalmak kis szövetségeseiknek. Azen nem is tudtak, s nem is akartak változtatni.

Az egyetlen megnyugtató amit adtak s amit a trianoni szerződés aláírásakor egy kísérő levélbe /Millerand féle kísérő levél/ foglalva írásban is

"/Késmárky György: Trianoni kisebbségek. Magyar Sz.

megerősítettek, hogy az új impériumok alá kerülő magyar kisebbségek jogai külön kisebbségi szerződésekkel vannak biztosítva s hogy e jogoknak épségben tartására maga a Népszövetség fog gondot viselni.

Lássuk már most, hogyan alakult ki ez a szép ígéret a gyakorlatban.

A Nemzetek Szövetsége Olaszország képviselőjét Tittonit bizta meg azzal a feladattal, hogy dolgozza ki, miként érvényesüljön a gyakorlatban a Nemzetek Szövetségének a kisebbségi jogvédelem terén elvállalt garanciája. Tittoni alapvető fontosságú jelentését a Nemzetek Szövetségének Tanácsa elé be is terjesztette s a Tanács Brüsszelben 1920 okt. 22-én tartott ülésében azt magáévá is tette azon határozattal:

„A tanács felhívja tagjait, hogy a jelen javaslatban kifejtetteket egész különleges módon ajánlják kormányaik figyelmébe.”

Ez az alapvető jelentés néhány igen fontos elvet körvonalaz, melyeknek alapján történik ma is a kisebbségi szerződések végrehajtásának ellenőrzése.”

Ilyen elv elsősorban az, hogy a Nemzetek Szövetsége Tanácsának minden tagja jogosult felhívni a Ta-

”/ Lásd a jelentés eredeti francia nyelvű és magyar fordításban közölt szövegét Baranyai Zoltán idézett munkájában. /

nács figyelmét a szerződéses kisebbségi kötelezettségek bárminő megsértésére, vagy megsértésének veszélyére s ebben az esetben a Tanács olyképp járhat el, és oly utasításokat adhat, amelyek az adott körülményekhez képest alkalmasoknak és hatásosaknak látszanak. Amennyiben a Tanácsban képviselt valamely hatalom és az érdekelt kormány között a kisebbségi kérdéssel összefüggő jogi és ténybeli kérdésekben véleménykülönbség merülne fel, ezt a nézeteltérést nemzetközi jellegű vitás esetnek fogják minősíteni és ha az egyik fél úgy kívánja, a kérdést döntés végett az Állandó Nemzetközi Biróság elé terjesztik. Eszerint a Nemzetek Szövetségének Tanácsa és az Állandó Nemzetközi Biróság az a két szerv, melynek feladata, hogy a garanciák alkalmazását biztosítsa.

Ez a garancia egyrészt azt jelenti, hogya kisebbségekre vonatkozó rendelkezések meg nem változtathatók oly értelemben, hogy bármiképp sértjék a jelenleg már elismert jogokat, másrészt azt jelenti, hogy a Nemzetek Szövetsége köteles meggyőződni arról, vajjon a kisebbségekre vonatkozó rendelkezéseket mindenkor végrehajtják-e.

Az a jog azonban, hogy jelezzék a kisebbségi szer-

zódások rendelkezéseinek megszegését, vagy megszegésének veszedelmét, csakis a Tanács tagjainak van fenn-tartva.

A kisebbségeknek meg van az a joguk, hogy a rendelkezések megsértésére felhívják a Szövetség figyelmét /petíció/, de ennek a cseleked~~et~~nek kizárólag kérelem, vagy felvilágosítás jellege lehet és nem lehet az a jogi hatása, hogy a Tanács közbelépését elöidézze.

Ha tehát bármilyen sérelem iránt is érkezik petíció a kisebbségek részéről, a Tanács csak abban az esetben hivatott közbelépni, ha a Tanács egyik tagja hívja fel a figyelmét arra a jogsértésre, vagy a jogsé~~tt~~ésnek arra a veszedelmére, melyről a petícióban szó van.

Ha az érdekelt állam tagja a Nemzetek Szövetségének, a főtitkárság közli vele a petíciót, melyre az érdekelt állam megadhatja a fölvilágosításait.

Ezek az alapelvek néhány kiegészítő módosítással, melyeket a Tanács későbbi üléseiben fogadott el, szolgálnak alapul ahhoz a gyakorlati eljáráshoz, melyen a kisebbségi petíciók átesnek s melyeknek folyamata a következő.

Mihelyt egy kisebbségi petíció beérkezik a Nemzetek Szövetsége Főtitkárságához, ez megvizsgálja, hogy a kérvény az 1923 szept. 5-ki tanácshatározat alapján elfogadható-e. A petíció ugyanis csak akkor fogadható el: a/ ha a kisebbségek védelmével a szerződések értelmében foglalkozik, b/ ha a kérdéses kisebbség nem követeli az illető állammal való politikai kapcsolat megszakítását, c/ ha a petíció nem névtelen, vagy kétséges forrásból származó, d/ ha nincs sértő modorban tartva, e/ ha nem tartalmaz olyan tényeket és adatokat, amelyek már egy előbbi és rendes eljárásnak alávetett petíció tárgyául szolgáltak.

Ha a Főtitkárság a petíciót elfogadhatónak találja, közli az érdekelt állam kormányával, mely három héten belül tudatni köteles a Főtitkárral, hogy szándékozik-e a petícióra megjegyzéseit közölni. Ha igen, erre két hónapi ideje van. A petíció és az érdekelt kormány megjegyzéseit ezután közlik a Tanács tagjaival.

Ezután a Tanács elnöke felkéri a Tanács másik két tagját /kisebbségi hármasság/, hogy vizsgálják meg vele a petíciót és az érdekelt kormány ráadott észrevételeit. Ha közülük valamelyik, vagy a Ta-

nács bármely más tagja szükségesnek tartja, fölhivhatja rá a Tanács figyelmét, mely azután „oly módon járhat el és oly utasításokat adhat, amelyek az adott esetben alkalmasaknak és hathatósáknak mutatkoznak.”

Ha az érdekelt kormány és akármelyik tanácstag között valamely kisebbségi ügyre nézve véleménykülönbség merülne fel, az nemzetközi vitás ügynek tekintendő és az Állandó Nemzetközi Biróság elé terjesztendő, melynek döntése ellen felebbezés nincs.

Ime az eljárás, mely azt eredményezte, hogy a száz számra beérkezett, sokszor igen súlyos sérelmeket tartalmazó kisebbségi petíciók közül alig egy-kettő jutott ahhoz, hogy egyáltalán a Tanács tárgyaló asztalára kerüljön.

Az eljárásnak ugyanis alapvető hibája az, hogy kisebbségi petíció tanácsi tárgyalásra csak akkor kerülhet, ha azt a Tanács valamelyik tagja hozza elős tárgyalását kifejezetten kívánja. Már pedig a Nemzetek/Szövetsége Tanácsának egyik tagja sem szeret olyan kényes helyzetbe kerülni, hogy valamely más állam kormányát mintegy felelősségre vonja szerződészegésért. Ezért van az, hogy a Tanács csak elvétve jut egy petíció tárgyalásához, holott a súlyos természetű kisebbségi sérelmek száma nagyon is megkivánnák a Tanács

hathatós közbelépését.

A Nemzetek Szövetségének közgyűlésén 1921. szept. 12-én Gilbert Murray délamerikai delegátus, 1928 szept. 5-én Beelaerst van Blokland holland delegátus vetette fel egy kisebbségügyi állandó bizottság gondolatát, melynek feladata lenne a kisebbségi petíciók tárgyalása és helyi vizsgálatok alapján való megvizsgálása a bennük foglalt sérelmeknek. Ezt az igen üdvös gondolatot azonban - különösen az érdekelt államok igen heves ellenzése folytán - keresztülvinni, valóra váltani nem tudták.

1924 szept. 9-én ugyancsak a Nemzetek Szövetsége közgyűlésén gróf Apponyi Albert magyar delegátus nagy beszédben vette bonckés alá a kisebbségi kérdésekben fennálló gyakorlatot, mely mellett a Tanács tagjai nem szívesen hoznak szóba kisebbségi kérdést oly állammal szemben, mellyel barátságban lenni ohájtanak. Főkívánsága az volt, hogy ne legyen a kisebbségi hármabizottságra bizva, melyik petíciót terjesztik a Tanács elé, melyiket nem. További javaslatai: a/ a kisebbségek legfőbb egyházi szervezetei vagy hasonló tekintélyű alakulatai által előterjesztett petíciók föltétlenül a Tanács elé kerüljenek tárgyalásra, b/a petíciók ügyében a

Tanács hallgassa meg az illető kisebbségek képviselőit, c/ a felmerülő jogi kérdéseket már a kisebbségek kérésére is terjesszék jogi véleményre az Állandó Nemzetközi Biróság elé."/

Sajnos, bármily szerény keretekben mozogtak is e javaslatok s bármily szónoki erővel fejtette is ki Apponyi megcáfolhatatlan érveit, eredményt elérni nem tudott. A közgyűlés tagjait politikai megfontolások vezették, nem pedig a javaslatok belső igazságának átérzése s így azokat nem szavazták meg.

A genfi kisebbségi konferenciákon /melyek azonban nem hivatalos szervei a Nemzetek Szövetségének/ szintén számos komoly kritika hangzott el a fent ismertetett gyakorlattal szemben. Súlyos szavu nemzetközi jogászok követelték a konferenciákon a Kisebbségügyi Állandó Bizottság megszervezését. További követeléseik: a petíciók tárgyalásába be kell vezetni a nyilvánosságot, könnyebbé kell tenni a kisebbségi petícióknak a Tanács elé jutását, a Főtítkárság kisebbségi osztálya ne csupán bürokratikus munkát végezzen, hanem összefoglaló, beható tanul-

"/ Baranyai Zoltán: A kisebbségi jog fejlődése és reformja a Nemzetek Szövetségénél. Magyar Szemle. 1929. 19 sz./

mányokat végezzen a kisebbségek életéről. stb. Mindezeknek a kívánságoknak eddig foganatjuk nem volt.

Holott ma már nyilvánvaló a világ közvéleménye előtt, hogy a Nemzetek Szövetségének a kisebbségi ügyekben követett gyakorlata hibás és föltétlenül korrekcióra szorul.

Azok a hibák, amelyek az eddigi gyakorlat folyamán kétségtelenül megállapíthatók, a következők:

A petícióknak csak kis része kerül a Tanács elé.

A hármas kisebbségi bizottságokat alkalmatlan időben hívják össze, tagjaisokszor helyettesekkel képviseltetik magukat.

A kisebbségi bizottság a való tényállást nem tudja felderíteni, mert csak a petícióra és az érdekelt kormány válaszára támaszkodik, vizsgálatában tovább nem terjeszkedik.

Fölöslegesen titkolóznak, jelentéseiket nem bocsájtják a nyilvánosság elé.

Az érdekelt kisebbségek képviselőit sémsem hallgatják meg.

A Tanács nem küld ki megbizottakat a helyszínre a panaszok megvizsgálására.

Az elfogadott és megválaszolt petíciókat sem bocsájtják a nyilvánosság elé.

A Tanács még alig vitt kisebbségi ügyet az Állandó Nemzetközi Biróság elé jogi véleményadás végett.

A Tanács tagjai döntés végett sem visznek kisebbségi ügyet az Állandó Nemzetközi Biróság elé.

A Tanács rendelkezésére nem áll szervezett kisebbségi szakértő bizottság.

A Tanács kisebbségi ügyekben is politikai megoldások felé hajlik, a kisebbségi jogvédelmet inkább megszorító értelemben fogja fel.

A Főtítkárság kisebbségi osztálya csak bürokratikus munkát végez, nem foglalkozik a kisebbségek kulturális, gazdasági, egyházi stb. problémáival, holott ez volna a hivatása.

Mindezeket a hibákat maga a Nemzetek Szövetségének Tanácsa is kiküszöbölhetné, ha meg volna benne az akarat, hogy olyan eljárási ügyrendet állapítson meg, mely mellett a kisebbségi petíciók érdemi tárgyalás alá kerülhetnek és orvosolást nyerhetnek. Ez az eljárás nem állna ellentétben sem a népszövetségi alapokmánnyal, sem a kisebbségi szerződések intencióival. Sőt ellenkezőleg, az ezekben lefektetett jogi elvekből egyenesen olyan gyakorlati eljárás következik, mely biztosíthatná a jogosult kisebbségi

panszok hatékony orvosolását.

Mindaddig azonban, míg a Tanács tagjainál nem a tiszta jog és igazság az uralkodó szempont, hanem cselekedeteiket politikai szempontok irányítják, gyökeres javulásra alig lehet számítani.

Pedig a Nemzetek Szövetsége tekintélyének jelentékeny csorbulásával jár az, ha a nemzeti kisebbségek érthető elkeseredéssel látják azt, hogy nyilvánvaló jogséremlaik, kétségbevonhatatlan adatokkal igazolt panaszaik még annyi méltánylásban sem részesülnek, hogy legalább az orvoslásra illetékes fórum, a Nemzetek Szövetsége Tanácsának tárgyalási asztalára kerüljenek.

Magának a Nemzetek Szövetségének a saját tekintélye érdekében kellene tehát gondoskodnia arról, hogy a kisebbségi jogséremlmek megfelelő eljárással orvoslást nyerjenek.

5. Befejezés. Mi a teendő?

Az ismerttetett körülmények között, az adott helyzetben, mi tehát a teendője a kisebbségi jogséremlmek ügyében a magyar államkormányának, a magyar társadalomnak és az idegen impériumok alatt élő magyar kisebbségének?

A magyar kisebbségi jogsérelmeket egycsapásra megszüntetné a trianoni békeszerződés oly értelmű revíziója, mely mellett az elcsatolt összes magyarlakta területek visszakerülnének magyar impérium alá.

Ez a revízió kell, hogy végcélja legyen a magyar államnak, társadalomnak, általában minden magyarnak, akiben fájának dicső múltja iránti szeretet, jövője iránti törhetetlen bizalom eleven erővel él. Ennek a végcélnak szolgálatában kell állnia minden magyar erőnek, tehetségnek és törekvésnek.

Lehet, hogy e végcél csak a távolabbi jövőben fogjuk elérni. Addig is idegen impériumok alatt élő, kisebbségi sorsot szenvedő testvéreink érdekében meg kell tenni minden telhetőt, amit az adott viszonyok reális mérlegelése mellett meg lehet tenni.

A magyar kormány már számos akciót indított a Nemzetek Szövetségénél egyrészt abban az irányban, hogy a kisebbségi jogsérelmek orvoslására irányuló gyakorlati eljárást megjavítsa, másrészt, hogy az elcsatolt területeken élő magyar kisebbségek jogosult panaszait tartalmazó petíciókat orvosláshoz, vagy legalább tárgyalás alá vételhez juttassa.

Ezeket az akciókat külügyi kormányzatunknak szíves energiával kell továbbfolytatnia s különösen

a Kisebbségi Állandó Bizottság létesítését kell folytonos diplomáciai munkával szorgalmaznia. Ha egy ideig közvetlen eredményt nem ér is el, munkájának meg lesz az a kétségtelen eredménye, hogy a magyar kisebbségek iránti érdeklődést az európai közvéleményben ébren tartja és mind nagyobb erővel beleviszi az európai köztudatba azt, hogy a kisebbségi magyarság a maga eredeti, ősi kulturájával sokkal értékesebb eleme Európa műveltségi közösségének, semhogy túrni lehessen, hogy nálánál alacsonyabb műveltségű fajok beolvasztó törekvéseinek essék áldozatul.

Ugyanezen célt kell szolgálnia a magyar társadalomnak is minden ereje latbavetésével. Nem hivatalos formában, hanem a meggyőzés és propaganda társadalmi eszközeivel.

A magyar társadalom felvilágosító munkájának már eddig is szép eredményei vannak. Európa közvéleménye a magyar kérdéssel szemben már sokkal megértőbb, mint volt az összeomlás utáni első években.

Ennek a munkának azonban nem szabad lankadnia. Még sok a tennivaló. Különösen külföldi nemzetek nyelvén megjelenő, komoly, tudományos alaposságú könyvekre van szükség, melyek a magyar kisebbségek helyzetét s általában a magyar kérdést minden vonatko-

zásban megvilágítsák és pedig nem csupán a magyar érdekek szemszögéből, hanem belehelyezve a magyar kérdést az európai népközösség egyetemes törekvései közé. Kimutatva azt, hogy egész Európa érdeke kívánja azt magyarsággal szemben elkövetett hibák és igazságtalanságok jóvátételét, mert enélkül Európa igazi békéje el nem érhető.

Másik fontos feladata a magyar társadalomnak az elcsatolt részek magyarságával való állandó érintkezés és ezzel az anyaországhoz való kapcsolatuk, faji öntudatuk állandó ébrentartása és erősítése. Ez ugyan nehéz feladat, mert a környező államok kormányai mindent elkövetnek, hogy az érintkezést megakadályozzák. Azonban kulturális és gazdasági téren vannak módok, melyekkel ezt a célt el lehet érni. Nagyon fontos ez a célkitűzés, mert minden kis részleteredmény is fokozza az elcsatolt magyarság ellenálló képességét és kitartását.

A legnehezebb feladat azonban kétségtelenül a kisebbségi sorsban szenvedő magyarságnak jut osztályrészül. Az ő feladata az, hogy a méltatlan bánásmódot türelemmel, önuralommal viselve, a kisebbségi szerződésben biztosított jogokhoz körömszakadtáig ragaszkodjon.

kodva, magyarságát, nemzeti öntudatát soha meg nem tagadva, soha fel nem adva, átmentse magát a jobb magyar jövő számára.

Ha minden kisebbségi magyar család átérzi ezt a kötelezettségét és a maga legszűkebb körét a magyar faj egy-egy kis erődjének tekinti, melyet a passzív ellenállás néma hősiességével kell megvédelmeznie, akkor az idegen impériumok alá került magyar tömegeket nem kell félteni a többségi nemzetekbe való beolvadástól. Akkor a kisebbségi magyarság hiánytalanul, ellenálló erejében megnövekedve éri meg a felszabadulás napját.